

**Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка**

**Хіміко-біологічний факультет
Кафедра загальної біології
та методики навчання природничих дисциплін**

Магістерська робота

**на тему «МЕТОДИКА РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ТА
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ОСНОВНІЙ
ШКОЛІ»**

Спеціальність:

014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

**Студентки групи мСОБХ-2
Герман Ольги Михайлівни
НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
кандидат педагогічних наук, доцент
Барна Любов Степанівна**

**РЕЦЕНЗЕНТ: Вчитель основ здоров'я
Заліщицької державної гімназії, заслужений
вчитель України, переможець національної
премії Global Teacher Prize Ukraine 2020**

Дяків Василь Григорович

Робота захищена з оцінкою:

Національна шкала_____

Кількість балів_____ Оцінка ECTS_____

Тернопіль 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ВІДОБРАЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА ШКІЛЬНІЙ ПРАКТИЦІ.....	9
1.1. Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь у новій українській школі.....	9
1.2. Курси, що реалізують освітню галузь «Соціальна і здоров'язбережувальна» та їх методологічні засади.....	14
1.3. Особливості змісту та методики навчання інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека, добробут».....	24
1.4. Стан реалізації досліджуваної проблеми в практиці роботи закладів загальної середньої освіти.....	45.
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ.....	51
2.1. Особливості методики навчання на шкільного курсу «Здоров'я, безпека, добробут».....	51
2.2. Різноманітність форм навчання в освітньому процесі з курсу «Здоров'я. безпека, добробут».....	54
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах широкомасштабної війни на території України особливого значення для кожної людини набувають питання особистого здоров'я, уникнення факторів, які становлять ризик, а інколи загрозу для життя. У зв'язку з цим актуальним є питання формування ключових навичок, які школярі здобувають під час вивчення навчальних предметів соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі.

У Державному стандарті базової середньої освіти зазначається, що метою соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі є розвиток особистості учня, який здатний до самоусвідомлення, гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії, спрямованої на збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб, дбає про безпеку, виявляє підприємливість та професійну зорієнтованість для забезпечення власного й суспільного добробуту [6].

Реалізація соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі відбувається через вивчення обов'язкового інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут», яке у 5-7 класах здійснюється за модельними навчальними програмами [3].

Реалізація концепції «Нова українська школа» ставить перед освітянами України важливі виклики. Передусім це стосується підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів, здатних працювати на рівні сучасних європейських вимог, використовуючи цінний український досвід. Реформи в Україні вимагають пошуку нових шляхів і ресурсів, суттєвих змін у підготовці майбутніх вчителів, запровадження форм навчання, які сприяли б їхньому саморозвитку, самовдосконаленню, формуванню навичок творчого розв'язання професійних завдань.

Підходи Нової української школи покликані концептуально поміняти погляд на сучасну систему освіти. Головною метою нової реформи освіти, є «створення школи, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті» [9, с.7].

У Національній доктрині зазначено що, найважливішим завданням сучасної освіти є формування мотивації до збереження та зміцнення здоров'я особистості. Школа повинна сприяти формуванню у здобувачів освіти життєвих навичок здорової та безпечної поведінки, спілкуватись з людьми, передбачати наслідки своєї поведінки та вміти приймати своєчасні рішення, а також формувати цінності і переконання, які сприяють свідомому вибору здоров'язберігаючої поведінки протягом життя [10].

Починаючи з 2022 року в закладах освіти України учні п'ятих класів розпочали навчання за новим Державним стандартом базової загальної освіти, що забезпечує реалізацію Концепції «Нова українська школа». У Концепції нової української школи наголошено на суб'єктності учіння, необхідності оволодіння учнями способами навчальної діяльності, досвіді взаємодії з іншими людьми.

Сучасний світ ставить перед людиною нові виклики й завдання. Лише точне знання сутності здоров'я і факторів, що формують його, може стати для людини порадином на шляху до розвитку всіх потенційних можливостей організму жити без хвороб, до активного творчого довголіття.

Для сучасної освіти однією з найактуальніших і гострих проблем постає збереження й зміцнення здоров'я учнів, учителів та формування в них позитивної мотивації на здоровий спосіб життя.

Відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», із 2022 року розпочалося навчання учнів у базовій школі за Державним стандартом базової середньої освіти, що був затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898 «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти» [6].

У Державному стандарті базової середньої освіти визначено компетентнісний потенціал соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі. Метою якої є розвиток особистості учня, який здатний до самоусвідомлення, гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії, спрямованої на збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб, дбає про безпеку, виявляє

підприємливість та професійну зорієнтованість для забезпечення власного і суспільного добробуту [6].

В умовах Концепції Нової української школи розширюються функції та можливості вчителя, з'являються нові соціально-професійні ролі педагога в освітньому процесі. Сучасний вчитель – це агент змін, тьютор, фасилітатор, модератор, коуч, ментор [9]. У «Педагогічній Конституції Європи» влучно зазначено, що «майбутнє кожного народу, країни і співдружність народів значною мірою залежать від якісної підготовки майбутніх педагогів» З огляду на євроінтеграційні прагнення України, врахування сучасних тенденцій в освіті провідних країн Європи, спостерігаються позитивні зміни при підготовці майбутніх педагогів у вітчизняних університетах. У контексті підвищення уваги до соціальної та здоров'язбережувальної освіти учнів та студентів нарізла необхідність удосконалити підготовку вчителів цих предметів, наповнити її новими формами, методами та технологіями [6].

Професійна підготовка майбутнього вчителя перш за все передбачає оволодіння загальнонауковими та професійними компетентностями, які забезпечують розвиток його професіоналізму. В сучасних умовах розвитку вітчизняної вищої освіти надзвичайно важливо зрозуміти як саме повинна змінитися професійно-педагогічна діяльність, оскільки вчитель в умовах Нової української школи є основним «агентом» змін. Тому, цілком очевидно, що в даному контексті необхідними є докорінний перегляд, практичне вдосконалення та розширення змісту професійної підготовки майбутнього вчителя біології, здатного забезпечувати якісну природничо-наукову освіту [10].

Основне завдання вітчизняних навчальних закладів – це випуск сучасних вчителів, які повинні не лише навчати та виховувати учнів під час освітнього процесу, а й формувати у них ключові компетентності і світогляд на основі загальнолюдських та національних цінностей [10]. Ключові компетентності у соціальній та здоров'язбережувальній галузі окреслено в Державному стандарті повної загальної середньої освіти. В документі передбачено формування наукового світогляду; здатність і готовність застосовувати відповідний комплекс

наукових знань і методологій, що стосується стосуються безпеки, здоров'я та добробуту людини; визначення альтернатив, прогнозування наслідків, прийняття рішень з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту, аргументований вибір здорового способу життя тощо [25].

Досвід впровадження ідей Нової української школи на базі початкової ланки школи дозволяє прогнозувати особливості реалізації цієї реформи на вищих рівнях загальної середньої освіти.

Передусім функції вчителя Нової української школи в базовій школі полягають в реалізації компетентнісного, особистісно-орієнтованого навчання, сутність якого полягає в зміні акцентів із засвоєння учнями визначених нормативними документами знань, умінь і навичок на формування здатності застосовувати їх в реальному житті, для успішної самореалізації в соціумі, облаштування особистого життя.

Підготовка майбутніх вчителів до реалізації особистісно-орієнтованого навчання передбачає використання на заняттях з фахових методик сучасних технологій навчання, які готують їх до формування ключових і предметних компетентностей учнів, реалізації партнерської взаємодії усіх учасників освітнього процесу, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів, розвитку критичного та творчого мислення учнів. Вирішувати такі складні завдання може лише добре умотивований, творчий вчитель, який постійно працює над власним вдосконаленням.

Нова Програма забезпечує перехід від предметоцентризму до дитиноцентризму, щоб теза «навчати учня, а не викладати предмет» стала дієвою, а не залишалася гаслом. На підставі компетентнісного підходу, знання мають бути не багажем «про всяк випадок», а ключем до розв'язання проблем, забезпечення успішної самореалізації в соціумі, облаштування особистого життя. Сьогодні неможливо навчити дитину всього, значно важливіше сформувати в неї потребу в неперервній освіті. Тому зміст навчального матеріалу визначено з огляду на корисність, потрібність його за межами школи. Кожен навчальний предмет, і природничі зокрема, розглядаємо як засіб розвитку особистості учня.

Як відомо, реформа «НУШ» вимагає зміни освітніх традицій, які існували не один десяток років. Тож, методологічною основою розвитку особистості школяра, коли ламаються старі схеми навчання і виховання, повинно бути створення креативної системи освіти на засадах компетентнісного підходу. Згадаємо, що основою Концепції «Нова українська школа» визначено дитиноцентризм, згідно якого навчання і виховання покликані забезпечити збереження самобутності кожної дитини, розвиток її інтересів і здібностей (що впливає із мети базової загальної середньої освіти). Там, поряд із багатьма складовими, невід'ємною є формування здатності учнів до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів».

Об'єкт дослідження – освітній процес у базовій ланці загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – методика реалізації соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі у базовій ланці НУШ.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні методики реалізації та здоров'язбережувальної освітньої галузі у базовій школі НУШ.

Завдання дослідження :

- 1) Проаналізувати стан висвітлення досліджуваної проблеми у педагогічній, психологічній та методичній літературі.
- 2) Вивчити стан реалізації досліджуваної проблеми у шкільній практиці.
- 3) Розробити методичні підходи до проведення уроків та тренінгів з курсу «Здоров'я, безпека, добробут» у базовій загальноосвітній школі, у тому числі з метою встановлення партнерських стосунків між вчителем та учнями.

Методи:

теоретичні: аналіз психолого-педагогічної та науково-методичної літератури з метою з'ясування стану розробленості досліджуваної проблеми; вивчення та оцінка сучасного стану реалізації соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі Державного стандарту загальної середньої освіти;

емпіричні: педагогічне спостереження, бесіда, анкетування, розробка методичних рекомендацій щодо реалізації соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі у 5-9 класах Нової української школи; констатуючий педагогічний експеримент.

Практичне значення магістерської роботи полягає в тому, що розроблені методичні матеріали можуть бути використані в практичній діяльності вчителів курсу «Здоров'я, безпека, добробут» в базовій школі.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Результати дослідження апробовані її автором під час педагогічної практики в Остап'євській ЗОШ І-ІІІ ступ. Тернопільського району Тернопільської області, а також шляхом виступу з доповіддю на Міжнародній науково-практичній конференції «Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії, біології та природничих наук в контексті вимог Нової української школи» (18-19 травня 2023 р., Тернопіль).

Публікації. Результати дослідження опубліковані у Матеріалах У Міжнародної науково-практичної конференції «Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії, біології та природничих наук в контексті вимог Нової української школи» (18-19 травня 2023 р., Тернопіль).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (39 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 73 сторінки, з них 68 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ВІДОБРАЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА ШКІЛЬНІЙ ПРАКТИЦІ

1.1. Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь у новій українській школі

Провідною ідеєю Нової української школи, на основі якої відбувається реформування всіх рівнів загальної середньої освіти, є надання учням широкого спектру можливостей самореалізації та розвитку, які допоможуть підростаючому поколінню успішно діяти в умовах динамічних соціокультурних змін і досягати життєвого успіху [9].

Новий Державний стандарт базової середньої освіти, який було затверджено 30 вересня 2020 року є доповненням Концепції «Нова українська школа» у закладах базової середньої освіти. У документі визначено мету та принципи освітнього процесу в закладах освіти; подано загальну характеристику змісту навчання; роз'яснено вимоги до обов'язкових результатів навчання та орієнтири їх оцінювання. Особливість Державного стандарту базової середньої освіти полягає в тому, що у ньому немає поділу на предмети, натомість є освітні галузі – це означає, що розробники освітніх та навчальних програм зможуть як втілювати певну навчальну галузь у змісті окремого предмету, так і комбінувати їх для інтеграції [9]. Документ визначає наступні освітні галузі (рис. 1).

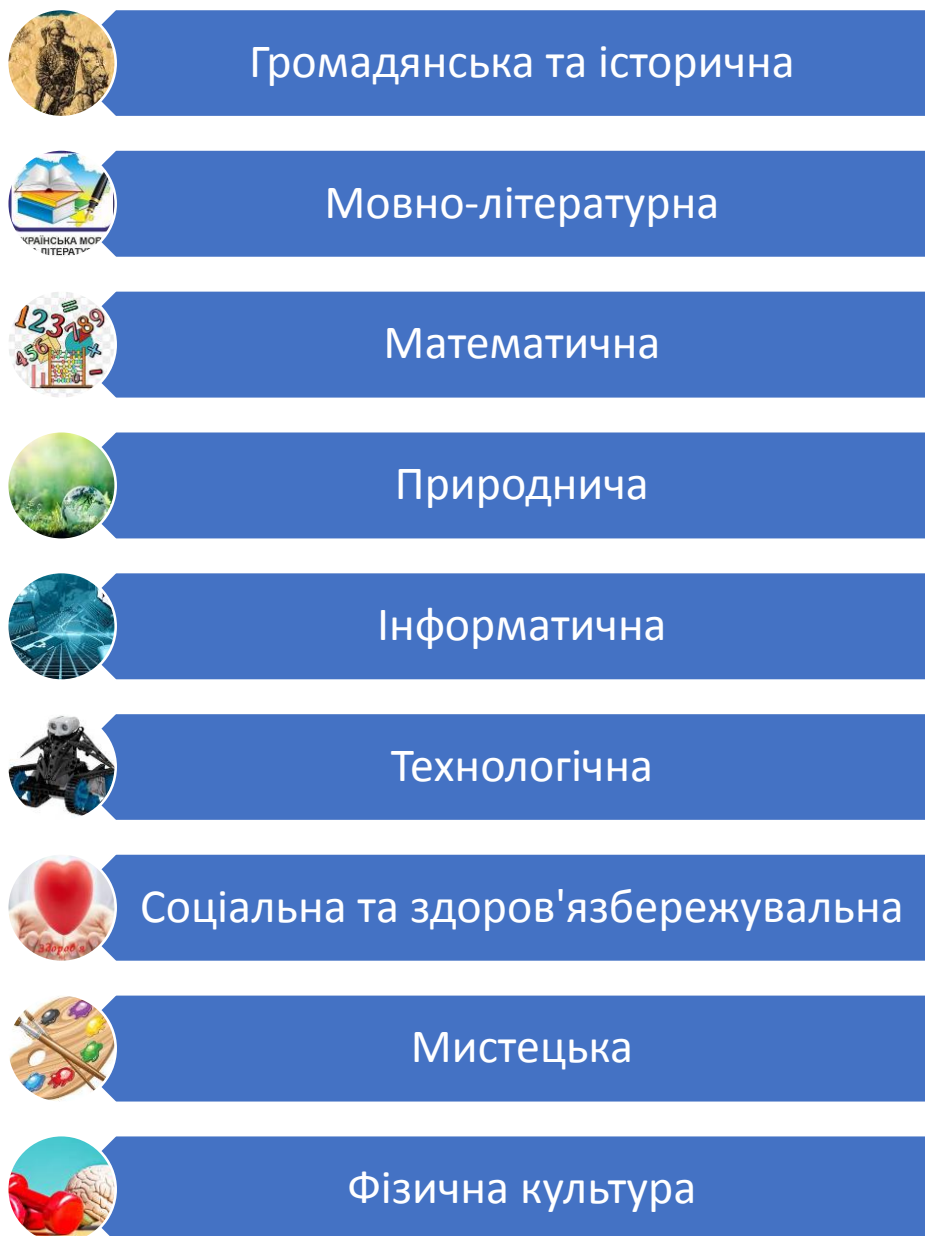

Рис. 1 – Освітні галузі за Державним стандартом базової середньої освіти

Згідно із Державним стандартом базової середньої освіти «метою соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі є розвиток особистості учня, який здатний до самоусвідомлення, гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії, спрямованої на збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб, дбає про безпеку, виявляє підприємливість та професійну зорієнтованість для забезпечення власного й суспільного добробуту» [6, с. 2].

Важливе значення для характеристики соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі має її компетентнісний потенціал, який наведено у додатку 15 Державного стандарту (рис. 2):

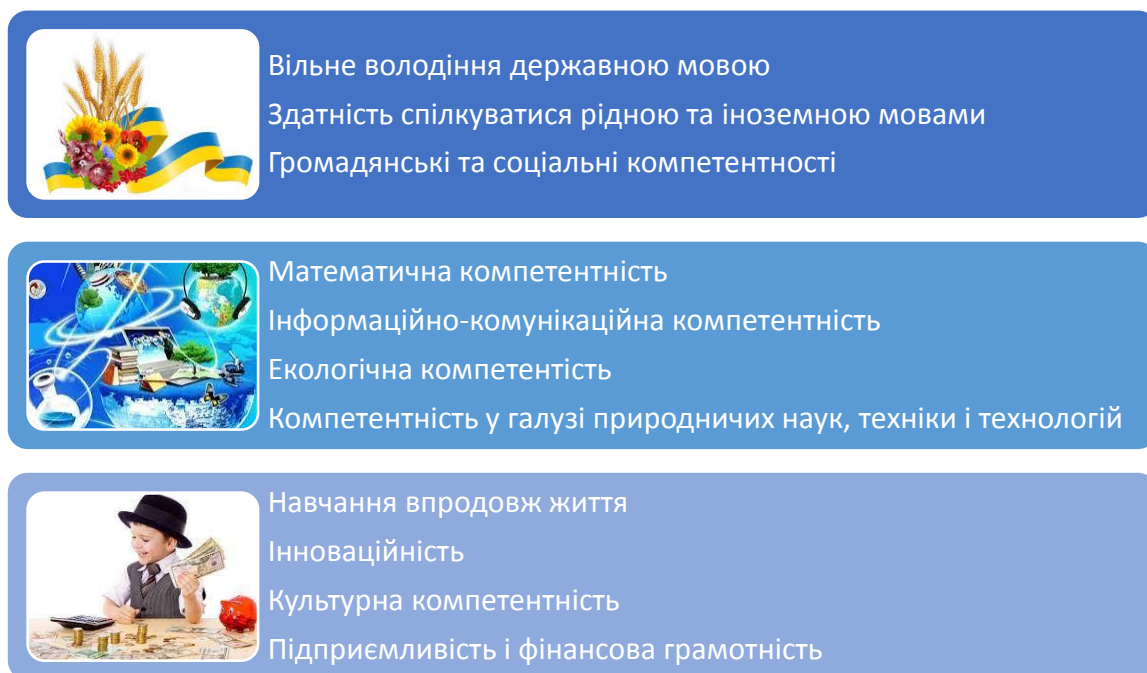

Рис. 2 – Ключові компетентності учнів, визначені Державним стандартом базової середньої освіти

Організація освітнього процесу протягом усього навчального періоду має супроводжуватися формуванням наскрізних умінь. Перелік наскрізних умінь, що закладені в Державному стандарті базової середньої освіти, базуються на «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (рис. 3).

З метою успішної реалізації соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі важливо чітко розуміти обов'язкові результати навчання учнів. Адже саме вони обумовлюють пріоритетні напрями формування предметної компетентності (рис. 4). Загальні результати, які належать до кожної з груп є спільними для всіх рівнів навчання і представлені сукупністю складників ключових і предметної компетентностей, якими має володіти випускник базової середньої освіти. Конкретні результати навчання визначають навчальний поступ

учня за освітніми циклами. На основі орієнтирів для оцінювання визначаються навчальні досягнення учнів на завершення відповідного циклу

Рис. 3. Наскрізні вміння учнів, визначені Державним стандартом базової середньої освіти

Рис. 4. Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів у соціальній і здоров'язбережувальній освітній галузі

Окрім формування компетентностей на наскрізних вміннях учнів, важливе завдання соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі полягає у засвоєнні учнями загальнолюдських цінностей, таких як: самоповага, миролюбність, толерантність, дружба, любов, життєвий оптимізм, чуйність, довіра, самоконтроль, спілкування, гідність тощо.[25].

Зміст соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі охоплює широке коло проблем фізичного, психологічного, соціального та духовного здоров'я, а також безпеки життєдіяльності, добробуту.

Зокрема, наведемо узагальнені навчальні теми освітньої галузі:

Фізичне здоров'я:

- особиста гігієна;
- рухова активність;
- раціональне харчування;
- режим праці та відпочинку;
- профілактика інфекційних захворювань.

Психологічне здоров'я:

- емоційне здоров'я (самоповага, самоконтроль, керування стресами, мовація успіху, гартування волі);
- когнітивне здоров'я (аналіз проблем, ухвалення зважених рішень, критичне та творче мислення).

Соціальне здоров'я:

- позитивні стосунки;
- ефективне спілкування;
- соціальна взаємодія (культура взаємин, робота в команді, співчуття, мирне розв'язання конфліктів).

Духовне здоров'я:

- загальнолюдські цінності, пізнавальні, естетичні, етичні потреби розвитку.

Безпека та безпека життєдіяльності:

- безпека в школі;

- безпека в побуті;
- дорожня безпека;
- пожежна безпека;
- соціальна безпека;
- безпека в природі;
- екологічна безпека;
- безпека в екстремальних і надзвичайних ситуаціях;
- надання першої домедичної допомоги.

Добробут:

- підприємливість;
- фінансова грамотність;
- вміння вчитися;
- культура споживання;
- доброчинність.

1.2. Курси, що реалізують освітню галузь «Соціальна і здоров'язбережувальна» та їх методологічні засади

Типовим навчальним планом Типової освітньої програми для 5 – 9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом МОН від 19.02.2021 р. № 235, (далі – Типова освітня програма) для реалізації освітньої галузі СЗО рекомендовано 1,5 або 1 година на тиждень. Типова освітня програма для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти передбачає, що галузь СЗО у 5 – 6 класах реалізується через обов'язковий інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут», оскільки модельні навчальні програми цього курсу орієнтовані на досягнення учнями обов'язкових результатів навчання освітньої галузі СЗО на адаптаційному циклі, визначених Державним стандартом, у повному обсязі. Разом з тим, заклад освіти також може включити у навчальний план освітньої програми один із запропонованих Типовою освітньою програмою курсів морального спрямування: «Етика», «Вчимося жити разом», «Культура добросусідства», «Духовність і мораль в житті людини і суспільства» [11].

Відтак можливі два варіанти реалізації соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі в освітній програмі закладу освіти:

перший варіант – у навчальний план включається інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» (1,5 год на тиждень);

другий варіант - у навчальний план включається інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» (1 год на тиждень) у поєднанні з одним із навчальних курсів: «Етика», «Вчимося жити разом», «Культура добросусідства», «Духовність і мораль в житті людини і суспільства» (0,5 год на тиждень).

Обираючи другий варіант реалізації освітньої галузі СЗО слід пам'ятати, що освітня галузь СЗО є цілісною як за базовими знаннями, так і за обов'язковими результатами навчання. Тому під час розроблення відповідних навчальних програм педагогам закладу освіти необхідно внести корективи в обрані модельні навчальні програми, так щоб зазначені курси були взаємоузгодженими, не дублювали один одного і забезпечували досягнення учнями визначених Державним стандартом обов'язкових результатів навчання.

Заклад освіти може зменшити кількість навчальних годин на вивчення соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі включно до мінімального показника (1 год на тиждень). У такому разі задля забезпечення виконання вимог Державного стандарту рекомендуємо у навчальний план включати тільки інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» [9, с. 1-2].

Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут»

Метою навчання інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» є формування в учня/учениці відповідальності за здоров'я, добробут, безпеку та навколишнє середовище, його / її соціальної залученості та активності через формування здорового способу життя, життєвих навичок, впевненості в собі, розвиток підприємливості, фінансової грамотності, активного громадянства, доброчесності для безпеки, добробуту та сталого розвитку. Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» спрямований на розвиток у учнівства ключових, предметних і наскрізних компетентностей, сприятливих для здоров'я, безпеки, добробуту, успішної соціалізації та самореалізації особистості.

Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» має практико-орієнтований характер, враховує нові умови освітньої діяльності: варіативність соціально-територіальних і родинних умов життя, що впливає на пізнавальні потреби і життєві цінності дітей; оновлення освітнього середовища; інклюзивне навчання; подолання різних проявів дискримінації; розвиток критичного мислення; партнерство з батьками, громадою.

Навчання інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» у 5 – 6 класах має базуватись на результатах, отриманих учнями початкових класів під час вивчення відповідної складової інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Адаптаційний цикл висуває певні вимоги до організації освітнього процесу. Віковому періоду 10 – 11 років властивий перехід від молодшого шкільного віку до підліткового. У цей період розширюється саме поняття «навчання» – діти свідомо вчать вчитися. Саме тому один із видів діяльності вчителя/вчительки – спрямування учнів на оволодіння способами здобування знань, усвідомлення сенсу навчання як процесу саморозвитку.

Адаптаційний цикл 5–6 класів є вирішальним у тому, навчатиметься дитина чи відмовиться від зусиль у цьому напрямі й самореалізовуватиметься в інший спосіб.

Зміст інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» у 5 класі має відображати ціннісні орієнтири Нової української школи: унікальність й талановитість кожної дитини, відсутність дискримінації, формування цілісного світогляду, становлення вільної особистості, гармонійний фізичний та психоемоційний розвиток, добробут та безпека, утвердження людської гідності та доброчесності, визнання своєї ідентичності й активне громадянство.

У видах навчальної діяльності має бути закладено алгоритм навчання, що інтегрує дослідницький, особистісно зорієнтований, компетентнісний підходи. Для здобувачів освіти це процес цілеспрямованого закономірного розвитку умінь цілепокладання, цілевиконання, в межах якого забезпечується свобода вибору мети, способів і засобів її реалізації, рефлексія.

Особливого значення у дидактико-методичній організації навчання у 5 класі надається його зв'язку з життям, з практикою застосування здобутих уявлень, знань, навичок поведінки в життєвих ситуаціях. Увага вчителя має бути зосереджена на проведенні занять з використанням активних форм і методів навчання: роботи в парі та групах, евристичних бесід, ділових та рольових ігор, презентацій, навчальних дискусій, мозкових штурмів, круглих столів, конкурсів проєктів та дослідницьких робіт, навчальних тренінгів, кейс-методів, практичних групових й індивідуальних вправ, створення скрайбів та інфографіків, моделювання певного виду діяльності або ситуацій, STEM-проєктів, написання бізнес-планів або програм, екскурсій, інтерв'ю, розробці концептуальних карт, аналізу життєвих ситуацій.

Навчання інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» спрямоване на формування в здобувачів освіти критичного мислення — умінь працювати з різними джерелами інформації та формулювати обґрунтовані запитання до них, що визначено Державним стандартом базової середньої освіти. До стратегій розвитку критичного мислення дітей підліткового віку належить: встановлення зв'язку із життєвим або особистим досвідом учнів; розуміння, що інформація може бути корисною і шкідливою; висловлювання оцінювальних суджень з опорою на текст і власний досвід; продукування своїх рішень щодо розв'язання проблемної ситуації.

Для організації освітнього процесу в умовах воєнного стану рекомендується проведення на уроках психологічних хвилинок, які можна здійснювати відповідно до рекомендацій, розміщених на сайті Інституту модернізації змісту освіти (<https://is.gd/ocxHD8>), використання просвітницьких матеріалів з офіційних сайтів, зокрема, UNICEF Ukraine, МВС України (наприклад, «Як поводитися в разі виявлення підозрілих предметів?» (<https://cutt.ly/NEVRVAp>)), The Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) «З чого починається безпека» (<https://cutt.ly/BT7AK2e>). В умовах епідеміологічної ситуації, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, необхідно надавати учням достовірну інформацію та науково обґрунтовані факти про

коронавірус для того, щоб зменшити страхи через хворобу, а також підтримувати здатність учнів долати вторинні ефекти впливу вірусу на їхні життя. Практичні поради щодо збереження та зміцнення здоров'я пропонуються на офіційних сайтах МОЗ України та Центру Громадського здоров'я. Всеукраїнські уроки з безпеки дорожнього руху для дітей розміщені на офіційному сайті «Безпечна країна» [17].

Кількість годин на вивчення кожного тематичного розділу інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» у 5 класі, зміст, обсяг і послідовність пропонованої учням інформації, організація її засвоєння можуть змінюватися відповідно до підготовленості класу, регіональних особливостей, робочого навчального плану школи, необхідності своєчасного реагування на конкретні умови, в яких відбувається освітній процес (в умовах воєнного часу, наближення епідемій, стихійне лихо, інфекційні хвороби тощо).

Етика

Предмет спрямований на формування моральних цінностей і орієнтирів особистості, моральної культури і культури поведінки учня. Процес становлення громадянського суспільства, прагнення України стати невід'ємною складовою європейського співтовариства, пандемія COVID-19 та війна з рф спонукають до формування та реалізації в суспільному та індивідуальному житті відповідних принципів, цінностей та норм, які базуються на більш високому духовно-моральному рівні з пріоритетом загальнолюдських цінностей. Обов'язковою умовою соціально-економічного та духовно-морального прогресу нації, перетворення українського суспільства в розвинену цивілізовану націю є створення високодуховного середовища в суспільстві, формування у молодих поколінь високої моральної особистісної культури.

Особливістю курсу є те, що він покликаний не тільки й не стільки сприяти засвоєнню певних етичних знань (морально-етичних категорій, норм, правил), а й спонукати дітей до морального самовдосконалення, формуючи переконання та моделі моральної поведінки. Навчальний курс розраховано на два роки, кожен з яких має особливості. Тому завдання вчителя етики — мотивувати, надихати,

заохочувати до взаємодії, сприяти розвитку компетентностей та формувати демократичну культуру здобувачів освіти [3].

«Етика» має на увазі орієнтацію на навчання, виховання та розвиток усіх здобувачів освіти з урахуванням їх індивідуальних особливостей:

- вікових, фізіологічних, психологічних, інтелектуальних;
- освітніх потреб, орієнтацію на різний рівень складності програмного матеріалу, доступного здобувачу освіти;
- виділення груп здобувачів освіти за знаннями, здібностями;
- ставлення до кожного та кожної як до унікальних індивідуальностей.

Для цього використовуються різноманітні методи роботи на уроках зі здобувачами освіти:

- особистісно спрямовані, коли зміст стає актуальним для кожного та кожної;
- стимулюючі, коли через діалог підтримується свобода висловлювань, що сприяє розкриттю, пробудженню у здобувачів освіти інтересу до моральних проблем та створення громадської думки;
- активізуючі, що пробуджують творчі здібності особистості, її емоційну сферу. Зміст орієнтований на ігрові, творчі форми, роботу з фольклорною та художньою літературою. Це дозволяє в яскравій формі довести до свідомості здобувача освіти уявлення про внутрішній світ людини: її переживання, мотиви, що супроводжують вибір дії і є двигунами вчинків.

Вчимося жити разом

Метою предмета «Вчимося жити разом» (ВЖР) є сприйняття учнівством вищих моральних цінностей і набуття ними здатностей, сприятливих для етичної поведінки в контексті загальнолюдських цінностей, фундаментальних прав людини й ідей сталого розвитку. Особливістю предмета є наголос на набуття учнівством соціальних і психологічних компетентностей, сприятливих для етичної поведінки, соціалізації і самореалізації особистості, зокрема, таких компетентностей:

□ когнітивних (критичне та системне мислення, логічне обґрунтування позиції, творчість, оцінювання ризиків, ухвалення рішень, розв’язування проблем, вміння вчитись);

□ емоційних (розбудова позитивної самооцінки, керування емоціями, співчуття, мотивація успіху і гартування волі, ініціативність);

□ соціальних (ефективне спілкування, співпраця з іншими, мирне розв’язування конфліктів, протистояння негативним соціальним впливам тощо).

За рішенням закладу освіти навчальний курс «Вчимося жити разом» можна використовувати у рамках інтегрованого курсу «Здоров’я, безпека та добробут» або у вигляді окремого предмета. За потреби заклад освіти може організувати здобуття освіти учнями за індивідуальною освітньою траєкторією [3].

Зміст предмета для 5 – 6 класів структуровано за змістовними лініями і відповідною тематикою:

Змістова лінія	Тематика
Базові поняття	Вступний тренінг
Цінності	Роль цінностей в житті людини
Соціальні компетентності	Унікальність людини
	Повага до різноманіття
	Що сприяє порозумінню між людьми
	Коло стосунків
	Ефективне спілкування
	Конструктивне розв’язання конфліктів
	Командна робота
	Протидія тиску, насильству і цькуванню
	Безпека в інтернеті
Психологічні компетентності	Емоційна грамотність
	Планування часу
	Критичне мислення
	Ухвалення рішень

		Розвиток творчості	
		Постановка і досягнення мети	
Екологічна компетентність		Екологічна відповідальність	
Оцінювання за курсом		Підсумкове завершальне оцінювання	

Детально методи викладання предмета наведено в онлайн-курсі «Вчимося жити разом» <http://lt.multycourse.com.ua/ua/>

Оцінювання навчальних досягнень учнів за предметом включає вхідне діагностичне, формувальне (поточне) і підсумкове.

Зокрема, для оцінювання знань, умінь, ставлень і поведінки рекомендується використовувати інструменти, зазначені у таблиці. Великий знак «Х» означає, що інструмент є найбільш корисним для оцінки відповідної складової поведінкової компетентності, а знак «х» – що він просто корисний.

Вид інструменту оцінювання	Важливість для оцінки			
	Знання	Уміння	Ставлення	Поведінка
Закриті питання	X	х	х	X
Відкриті питання	X	х	х	
Шкали		х	X	
Поведінкові наміри				X
Інтерв'ю	X	х	X	
Рольові ігри і моделювання	х	X	х	
Спостереження	х	X	х	X
Дебати	х	X	х	X
Презентації, проекти	х	X	х	X
Творчі роботи, або такі що стимулюють активність	х	X	X	

Культура добросусідства

Предмет «Культура добросусідства» для 5 – 6 класів спрямований на підтримку широкої соціальної інклюзії, міжкультурної і миротворчої освіти, розвиток освіти впродовж життя та демократизацію освітнього середовища в Україні. Цей предмет розроблявся для полегшення адаптації дітей до нових умов навчання і їхньої успішної інтеграції в нових колективах або громадах.

Тож він набуває особливої актуальності у зв'язку з активізацією процесу європейської інтеграції України, глобалізації і активної міграції населення. Зокрема також і через війну, оскільки багато дітей вимушено залишили свої оселі та звичне середовище. Водночас певним викликом є і прийом нових дітей у сталі учнівські колективи і громади. Тож пропонований зміст предмету та запропоновані види діяльності є помічним інструментом, щоб швидше познайомити дітей між собою, адаптувати їх до нових умов навчання в базовій школі й у новому колективі, згуртувати дітей, розвивати конструктивну взаємодію і навички ненасильницької комунікації, сприяти зниженню конфліктного потенціалу і створенню комфортної психологічної атмосфери в класі [3].

Предмет «Культура добросусідства» може викладати педагог, який працює з предметами соціальної і здоров'язбережувальної або громадянської і історичної освітніх галузей. За умови проходження відповідного навчання, предмет також може викладати класний керівник (учитель-предметник будь-якого фаху), соціальний педагог або шкільний психолог.

Зміст модельної навчальної програми «Культура добросусідства» є лінійно-концентричним. Вона структурована за розділами і побудована в такий спосіб, щоб зберегти наступність і послідовність вивчення тем від 5 до 6 класу, врахувати міжпредметні та міжгалузеві зв'язки. Розділи виділені за принципом розширення кола міжособистісної взаємодії дитини в соціумі. Частина програми, що розкриває зміст 5 класу, структурована за 4 розділами («Я дорослішаю», «Я і моя родина», «Я у спільноті», «Різні, але рівні»), в яких об'єднано 15 тем. Частина програми, що розкриває зміст 6 класу, містить 3 розділи («Я, моя індивідуальність і безпека», «Я у спільноті», «Я в громаді: діємо разом»), у які

об'єднано 14 тем. Теми за розділами розташовані в певному логічному порядку. Водночас учитель/учителька може коригувати послідовність тем, обсяг змісту і час на його опрацювання відповідно до потреб здобувачів освіти та особливостей організації освітнього процесу.

Зміст предмета «Культура добросусідства» спрямований на роботу зі ставленнями, цінностями, розвиток особистих якостей і відпрацювання поведінкових навичок, що передбачає системну і тривалу співпрацю педагога/педагогині з дітьми. Тому деякі очікувані результати навчання програми є наскрізними, а саме: етична поведінка, конструктивне спілкування, співпраця для досягнення результату діяльності, підтримка доброчинності.

Метою курсу «Духовність і мораль в житті людини і суспільства» є розкриття змісту духовності і моралі, розвиток пізнавального й емоційного інтересу учнів до вивчення курсу, розкриття особливостей і цінностей духовної і моральної поведінки особистості в сім'ї, класі, громаді, державі, природі і формування відповідних духовних і моральних компетентностей.

Реалізація модельної навчальної програми курсу (автори: Жуковський В.М., Сіданіч І.Л., Грищук Д.Г., Губеня І.І., Лахман Н.М.) ґрунтується на ціннісних орієнтирах, прописаних у Державному стандарті базової середньої освіти: повага до особистості учня та визнання пріоритету його інтересів, досвіду, власного вибору, прагнень, ставлення у визначенні мети та організації освітнього процесу, підтримка пізнавального інтересу та наполегливості; забезпечення рівного доступу кожного учня до освіти без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу; дотримання принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу та організації всіх видів навчальної діяльності; становлення вільної особистості учня, підтримка його самостійності, підприємливості та ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі; формування культури здорового способу життя учня, створення умов для забезпечення його гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту; створення освітнього середовища, в якому забезпечено атмосферу довіри без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього

процесу; утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості, співпереживання, взаємоповаги і взаємодопомоги, поваги до прав і свобод людини, здатності до конструктивної взаємодії учнів між собою та з дорослими; формування в учнів активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови; плекання в учнів любові до рідного краю, відповідального ставлення до довкілля.

Завдання курсу підпорядковуються зазначеним у Державному стандарті базової середньої освіти обов'язковим результатам навчання: моделювати різні ситуації життя в суспільстві і розкривати можливість їх розв'язання на основі духовності і моралі; вчити школярів основам критичного мислення у процесі розв'язання проблемних ситуацій в контексті духовності і моралі; спонукати учнів вибирати зразки суспільної поведінки на основі духовності і моралі; формувати зразки високоморальної суспільної поведінки.

Програма базується на низці концептуальних освітніх ідей і спрямована на досягнення мети базової середньої освіти, яка передбачає розвиток природних здібностей, інтересів та обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу.

1.3. Особливості змісту та методики навчання інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека, добробут»

Вивчення інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» у 5 класі здійснюватиметься за обраною з-поміж рекомендованих закладом освіти модельною навчальною програмою (наказ МОН України від 12.07.2021 № 795)

Модельні навчальні програми розміщено на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України. Важливі спільні для всіх модельних

навчальних програм характеристики і особливості їх реалізації полягають у тому, щовони у цілому:

- забезпечують у повному обсязі досягнення обов'язкових результатів Державного стандарту базової середньої освіти в галузі «соціальна та здоров'язбережувальна» на адаптаційному циклі;
- базуються на інноваційних методиках відповідно до концепції Нової української школи;
- логічно поєднують міжпредметні складники змісту;
- враховують знання, уявлення і уміння учнів, здобуті у початковій школі;
- доступні молодшим підліткам за змістом і повністю відповідають особливостям адаптаційного циклу базової освіти;
- передбачають активну навчально-пізнавальну діяльність дітей із пріоритетністю дослідницьких, творчих, проблемно-пошукових методів навчання.

Враховуючи триваючу широкомасштабну війну російських окупаційних військ фактично на всій території України вбачаємо за необхідність доповнити у 2022/2023 навчальному році зміст модельних навчальних програм інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» питаннями особистої безпеки пов'язаними з ризиками воєнного часу. Педагогам необхідно включити відповідні питання у зміст навчальної програми закладу, передбачивши їх вивчення на початку навчального року. Для цього рекомендуємо скористатися оновленою у цьому році навчальною програмою предмета «Основи здоров'я» для 6 – 9 класів.

Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» (авт. Василенко С., Коваль Я., Колотій Л.) (https://drive.google.com/file/d/1MZUNFq2p2SXB5TP_nLE8HeB86bj1n5s8/view).

Модельна навчальна програма (далі – МНП) містить інваріантну частину пропонованого змісту, яка слугує досягненню обов'язкових результатів навчання, і варіативну – творчу компоненту. Пропонуються різноманітні види

діяльності з використанням різноманітних онлайн-інструментів, цифрових технологій та педагогічних інновацій.

Викладання інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» за зазначеною МНП передбачає опанування всіма учасниками освітнього процесу необхідними технологіями, що забезпечують психологічно комфортне та продуктивне спілкування у різних форматах, особливо дистанційно; розвиток особистості учня та учениці, здатності до усвідомлення власної національної ідентичності; збереження свого здоров'я та здоров'я інших осіб, можливості дбати про безпеку, особистий і суспільний добробут.

Пропоновані види навчальної діяльності враховують необхідність адаптації учнів та учениць при переході з початкової до базової школи, спрямовані на розв'язання низки специфічних завдань: формування незалежної, більш самостійної і відповідальної поведінки, розуміння та прийняття високих вимог до інтелектуального розвитку та темпу навчальної діяльності, вільне орієнтування у більшій кількості навчальних предметів, подолання труднощів у спілкуванні з новими вчителями, можливо й з новими однокласниками й однокласницями.

Порівняльна характеристика модельних програм курсу "Здоров'я, безпека та добробут".

Модельна навчальна програма

1. «ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори: Гущина Н.І., Василяшко І.П.)

Модельна навчальна програма

2. «ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори: Хитра З.М., Романенко О.А.)

Модельна навчальна програма

3. «ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори: Шиян О., Волощенко

О., Гриньова М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С.)

Модельна навчальна програма

4. «ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори Василенко С.В., Коваль Я.Ю., Колотій Л.П.)

Модельна навчальна програма

5. «ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори: Воронцова Т.В., Пономаренко В.С., Лаврентьєва І.В., Хомич О.Л.)

Усім моделям навчальної програми надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795). Також усі моделі є інтегрованими курсами, тобто розглядають освіту крізь призму загальної картини світу, а не поділяють на окремі дисципліни. Тому їх основна мета співпадає з метою предмета «Основи здоров'я», а саме розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, формування в учнів відповідальності за здоров'я, добробут, безпеку, навколишнє середовище та стабільність у майбутньому, оволодіння основами здорового способу життя. Також курс структурований таким чином, щоб зберегти наступність і послідовність вивчення тем від 5 до 6 класу, врахувати міждисциплінарні (з іншими предметами соціальної та здоров'язбережувальної галузі), міжгалузеві зв'язки (з природничою, громадянською та історичною, мовно-літературною, математичною, інформатичною, технологічною галузями). Модельні програми формують зв'язок між очікуваними результатами, змістом навчання й різновидами навчальної діяльності. Усі 5 моделей не дають конкретних пояснень щодо викладання предмету, тому є широкий простір для авторської думки та креативу під час створення навчальних матеріалів.

	Автори: Гущина Н.І., Василяшко І.П.	Автори: Хитра З.М., Романенко О.А.	Автори: Шиян О., Волощенко О., Гриньова М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С.	Автори Василенко С.В., Коваль Я.Ю., Колотій Л.П.	Автори: Воронцова Т.В., Пономаренко В.С., Лаврентьєва І.В., Хомич О.Л.
Головна ідея курсу	Центральною ідеєю концепції побудови програми є поступовий розвиток дитини, починаючи з її внутрішнього "Я", і від нього переходячи до гармонійної та безпечної взаємодії з оточенням, а також до побудови позитивних відносин у спільноті та суспільстві в цілому.	Програма була розроблена, враховуючи загальнодидактичні принципи послідовності та наступності у навчанні, а також ураховуючи компетентності, які учні повинні набути протягом свого навчання в початковій школі.	Запропонована програма є самодостатнім цілісним освітнім продуктом для досягнення всіх результатів соціальної і здоров'язбережувальної галузі.	Головною основою інтегрованого курсу є розвиток відповідального ставлення до власного життя, здоров'я та добробуту, а також критичного мислення. Програма ґрунтується на принципі концентричності і є послідовним продовженням соціальної та здоров'язбережувальної компоненти інтегрованого курсу "Я	Запропонована модельна програма гарантує досягнення всіх обов'язкових та спеціальних результатів навчання, встановлених Державним стандартом для відповідної освітньої галузі. Залежно від рішення освітнього закладу, вивчення цього інтегрованого курсу може здійснюватися

				досліджую світ" для початкової школи.	разом із модельною програмою "Вчимося жити разом".
Завдання курсу	• виховання дбайливого та усвідомленого ставлення до особистого здоров'я, безпеки, добробуту, ціннісного ставлення до здорового способу життя; • формування вміння визначати альтернативи і ризики, прогнозувати • наслідки, ухвалювати рішення з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я і добробуту;	• формування в учня/учениці стійких переконань щодо цінності життя, здоров'я та безпеки для себе і тих, хто його/її оточує; • формування сталої мотивації до здорового способу життя; • виховання дбайливого та усвідомленого ставлення до життя, здоров'я, безпеки та добробуту; • розвиток потреби адекватного самопізнання та всебічного самовдосконалення; • формування свідомого прагнення дотримуватися безпечної та етичної	• ознайомлення учнів з основними принципами та закономірностями життєдіяльності людини в природному та соціальному середовищах, спрямованими на розвиток добробуту, безпеки і зміцнення здоров'я; • формування вмінь прогнозування наслідків своїх дій для здоров'я, безпеки і добробуту; • розвиток вмінь відстоювання власних інтересів та інтересів інших осіб, протидіючи проявам тиску, неповаги і приниження;	• мотивувати учнів та учениць на збереження та зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я; • виховувати стійке переконання щодо пріоритету здорового способу життя для забезпечення гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту; • формувати в учнів та учениць навички безпечної поведінки в умовах повсякденного життя, небезпечних і надзвичайних ситуаціях прийняття рішень для збереження здоров'я, безпеки та добробуту; • виховувати стійкі переконання щодо	• турбується про особисте здоров'я і безпеку, реагує на чинники і діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту власного і навколишніх; • визначає альтернативи, прогнозує наслідки, ухвалює рішення з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я й добробуту; • робить аргументований вибір здорового способу життя, аналізує і оцінює наслідки і ризики;

	• розвиток уміння вчитися, потреби самопізнання як засобу підвищення рівня добробуту і збереження здоров'я; • сприяння індивідуальному розвитку підприємливих якостей та поведінки свідомого споживача.	поведінки для поліпшення добробуту; • розвиток уміння ухвалювати рішення в повсякденних ситуаціях з користю для безпеки, здоров'я та добробуту; • сприяння індивідуальному розвитку самостійності, підприємливих якостей та споживчої культури; • формування вміння вчитися без шкоди для здоров'я; • розвиток життєвих навичок учня/учениці, спрямованих на заохочення дотримуватися здорового способу життя; • навчання учня/учениці методів самооцінки й діагностики стану та рівня здоров'я;	• формування прихильності до безпечних і корисних практик поведінки, які зменшують ризики для життя і здоров'я або запобігають їм; • розвиток навичок учнів, спрямованих на заохочення вести здоровий спосіб життя; • навчання наданню необхідної допомоги собі та/або іншим особам для вирішення конфліктної ситуації; • формування вміння вчитися без шкоди для здоров'я, відстежувати власний поступ; • навчання діяти ефективно та самостійно для досягнення успіху та задоволення власних потреб і потреб інших осіб;	ціннісного ставлення до своєї особистості, власних принципів та поваги до інтересів інших людей, родини, громади, держави; • формувати в учнів та учениць мотивацію до навчання та здобуття освіти, створення необхідних умов для самопізнання, самооцінки та всебічної самореалізації на прикладах життєвого успіху видатних українців; • виховувати дбайливе ставлення до збереження навколишнього природного середовища, до особистого здоров'я, особистої безпеки; • формувати в учнів та учениць інтелектуальні та творчі навички	• виявляє підприємливість та поводить етично для поліпшення здоров'я, безпеки й добробуту.
--	--	---	--	---	--

		- створення умов для самовираження здобувачів освіти у різних видах діяльності, становлення екологічно та фінансово грамотної та соціально адаптованої особистості; - створення безпечного та здоров'язбережувального середовища.	формування у школярів підприємливості та етичної поведінки для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту власного та інших осіб.	проектної та навчально-дослідницької діяльності.	
Зміст моделі навчальної програми	Структура програми зберігає наступність та послідовність вивчення тем від 5 до 6 класу, враховує міжпредметні (з іншими предметами соціальної та здоров'язбережувальної галузі) та міжгалузеві зв'язки (з природничою, громадянською та історичною, мовно-літературною, математичною, інформатичною, технологічною	Програма курсу побудована лінійно-концентрично та структурована за такими розділами: Вступ. Розділ 1. У Здоровому тілі – здоровий дух. Розділ 2. Життя у безпеці.	Зміст навчального матеріалу складається з двох частин (понятійна і діяльнісна) та присвячений питанням добробуту, уміння вчитися, безпеки, здоров'я та підприємливості крізь призму особистого розвитку. За роками навчання програму структуровано:	Програма розрахована на рекомендовану кількість годин (105 годин) та містить інваріантну частину змісту, яка слугує досягненню очікуваних результатів, та варіативну – творчу компоненту. Зміст програми структуровано за п'ятьма змістовими лініями, що	Зміст курсу впорядковано за розділами, які визначають орієнтовну послідовність вивчення конкретних тем (за бажанням, заклад освіти може змінити цей порядок).

	галуззями). У кожній змістовій лінії виділені основні теми, які уточнюються підтемами.	Розділ 3. Добробут кожного – добробут України.	у 5 класі – за п'ятьма модулями; у 6 класі – за шістьма модулями.	представлені наскрізними розділами: • «Виховуємо самостійність та відповідальність» • «Освіта – ключ до успіху» • «Навчаємося приймати рішення» • «Емоції та етична поведінка» • «Дбаємо про власний організм»	
Використання методів	Провідний принцип інтегрованого курсу – «навчання через дію». Аби цього досягти на заняттях, автори рекомендують: створювати невимушену атмосферу спілкування для	У видах навчальної діяльності закладено алгоритм навчання, що інтегрує дослідницький, особистісно зорієнтований, компетентнісний підходи. Рекомендується проводити заняття з використанням активних	Для ефективного втілення програми рекомендується використовувати інтерактивні, дослідницькі, проєктні види діяльності. Такий підхід дозволяє залучити учнів до активної участі в навчальному процесі, сприяє розвитку їх	Учителю запропоновано свободу вибору контенту, видів навчальної діяльності, методів та технологій, що сприяють формуванню ключових компетентностей та досягненню очікуваних результатів навчання. Для реалізації мети програми	Пріоритетними методами навчання є дослідницькі, творчі, проблемно-пошукові, що ґрунтуються на активній участі всіх учнів, зокрема:

	активізації самостійної діяльності здобувачів освіти; віддавати перевагу інтерактивним діяльнісним формам і методам навчання (дослідження, проєктування, моделювання; розвивати вміння працювати з інформацією (пошук, перевірка, аналіз, інтерпретація, переформатування, оцінювання, подання, зберігання тощо), зокрема на цифрових пристроях; використовувати технології «проблемне навчання» та «перевернутий клас»;	форм і методів навчання, зокрема: • робота в парі та групах; • евристичні бесіди та навчальні тренінги; • ділові та рольові ігри; • презентації, створення скрайбів та інфографіків; • навчальні дискусії, мозкові штурми, круглі столи; • конкурси проєктів і дослідницьких робіт; • STEM-проєкти; • написання бізнес-планів або програм; • екскурсії, інтерв'ю; • розробка концептуальних карт; • аналіз життєвих ситуацій тощо.	творчих здібностей, критичного мислення, комунікаційних навичок та інших важливих компетенцій. Програма може бути реалізована як в межах класно-урочної системи у різних форматах, так і з використанням інших форм освітньої діяльності (навчальні екскурсії, проєкти тощо).	рекомендується використовувати діяльнісне навчання, групову взаємодію, цифрові технології та інструменти.	• робота в групах та обговорення; • мозкові штурми; • розробка концептуальних карт; • рольові ігри; • дискусії; • творчі проєкти; • інтерв'ю; • аналіз життєвих ситуацій; • екскурсії; • моделювання розв'язання проблеми тощо.
--	--	---	--	--	--

	реалізовувати STEM-проекти; сприяти розвитку творчості, ініціативності, підприємливості, відповідальності за власну справу та результат. Також у програмі запропоновані цікаві види навчальної діяльності, які слід виконувати вдома за допомогою дорослих (вони позначені знаком «*»).				
Критерії оцінювання знань	В основному оцінювання опирається на аналіз очікуваних результатів навчання, а також розвитку навичок критичного оцінювання інформації.	Об'єктом оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти з інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» є знання, вміння та навички, ціннісне ставлення до безпечної та	Зважаючи на особливості змісту та види навчальної діяльності, передбачені модельною навчальною програмою «Здоров'я, безпека та добробут», поточне та	Для здійснення формульовального оцінювання залучались інтернет-сервіси для створення вікторин, опитувальників, онлайн тестувань, а також мультисервіси для	Оцінювання навчальних досягнень учнів під час викладання курсу включає: 1. Формульальне поточне. Воно має проводитись на

		здоров'язберезувальної поведінки у різних життєвих ситуаціях.	підсумкове оцінювання може здійснюватись із застосування таких основних форм та способів: 1. практичної, зокрема шляхом планування та виконання 2. експериментальних досліджень, планування та реалізації проєктів, 3. виготовлення виробів тощо; 4. письмової, у тому числі графічної, зокрема шляхом тестування, 5. організації роботи з текстами, діаграмами, таблицями, графіками, схемами, тощо; 6. цифрової, зокрема шляхом тестування в електронному форматі;	створення інтерактивних завдань.	кожному уроці шляхом педагогічного спостереження за навчальними видами діяльності школярів, виконання ними групових і індивідуальних завдань, самооцінювання, аналізу учнівських робіт, застосуванням прийомів отримання зворотного зв'язку тощо; 2. Підсумкове тематичне. Проводиться після завершення вивчення відповідного розділу); 3. Підсумкове завершальне.
--	--	---	---	----------------------------------	---

			7. усної, зокрема шляхом індивідуального, групового та фронтального опитування.		Воно здійснюється кожного року по завершенні навчання шляхом онлайн-анкетування вчителя і учнів за спеціально розробленою анкетою.
--	--	--	--	--	--

Реалізація завдань інтегрованого курсу особливо актуальна в умовах воєнного стану, адже вони спрямовані на збереження життя майбутніх поколінь українців. Розділ «Виховуємо самостійність та відповідальність», націлений на виховання в учнів та учениць відповідальності за своє здоров'я, особисту безпеку, формування навичок уникнення чинників ризику. Розділ «Навчаємося приймати рішення» формує уміння прогнозувати наслідки будь-яких дій, обирати моделі безпечної поведінки, приймати зважені рішення у різноманітних життєвих ситуаціях, зокрема непередбачених і надзвичайних, задля збереження здоров'я та життя власного та інших людей. Розділ «Емоції та етична поведінка», стосується етичної поведінки та ціннісного ставлення до особистості, поваги до інтересів інших людей, родини, громади, держави; важливості прийняття соціальних та емоційних змін, які відбуваються, зокрема в умовах воєнного стану; усвідомлення необхідності чуйного ставлення до осіб, які потребують допомоги. Розділ «Дбаємо про власний організм», містить інформацію щодо практичних навичок самообслуговування, уміння дбати про власний організм; описує способи надання самопомоги та домедичної допомоги іншим особам, сприяє формуванню адекватної поведінки в небезпечних і надзвичайних ситуаціях.

Авторським колективом у відповідності до даної МНП створено підручник «Здоров'я, безпека і добробут» (<https://cutt.ly/pGV9ano>), видавництво «Літера ЛТД», що дозволяє повністю реалізувати всі завдання соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі.

Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» (автори Т. Воронцова та інші) [18].

Для організації ефективного навчання в умовах НУШ, вчителям бажано мати комплектні рішення, які забезпечують необхідні ресурси для: навчання учнів; самонавчання і підвищення кваліфікації вчителів; онлайн-супроводу процесу навчання.

Цим критеріям відповідає авторський навчально-методичний комплект інтегрованого курсу ЗБД (http://autta.org.ua/ua/resources/Komplekt_ZBD).

Комплект ЗБД реалізує всі галузеві, ключові і наскрізні компетентності, визначені державним стандартом для освітньої галузі «Соціальна і здоров'язбережувальна» (далі – СЗО). Авторський комплект ЗБД рекомендується використовувати разом у комплекті з курсом «Вчимося жити разом», який спрямовано на розвиток психосоціальних компетентностей (наскрізних умінь).

В основу авторської модельної програми інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» покладено: холістичну модель здоров'я; сучасну концепцію проблем безпеки; розуміння добробуту як якості життя.

Авторське навчально методичне забезпечення для навчання учнів, підготовки вчителів та онлайн-супроводу процесу навчання учнів містить (http://autta.org.ua/ua/resources/Komplekt_ZBD/):

- модельну навчальну програму інтегрованого курсу ЗБД;
- календарно-тематичне планування для різних варіантів навчального плану закладу освіти (1,5 годин, 1 година, 0,5 годин на тиждень);
- підручник «Здоров'я, безпека та добробут» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьєва І. В., Хомич О. Л.), видавництво «Алатон» з електронними додатками;
- розробки уроків до всіх тем підручника;
- зошит-практикум для учнів;
- діагностичні роботи для тематичного оцінювання навчальних досягнень учнів;
- сайт дистанційної освіти для учнів (надає можливість учням самостійно вивчати теми, а вчителю - реалізовувати різні стратегії змішаного навчання);
- посібник для вчителя з концептуальних основ компетентнісного навчання за освітньою галуззю СЗО;
- онлайн-курс для самопідготовки та підвищення кваліфікації вчителів;
- онлайн-супровід вчителів: (ФБ група «Здоров'я, безпека та добробут»).

Навчальний матеріал та послідовність його викладання для 5 класу курсу ЗБД враховує особливості адаптаційного періоду п'ятикласників. Головні особливості дітей цього віку детально описано в посібнику для вчителя за посиланням [3].

Для організації дистанційного та змішаного навчання в авторському навчально методичному комплекті міститься сайт дистанційної освіти для учнів (<https://is.gd/mkxz7P>).

Оцінювання навчальних досягнень учнів включає формувальне поточне, підсумкове тематичне і підсумкове завершальне. Інструменти для оцінювання зазначені у Прикінцевій частині авторської модельної програми [18].

Завершальне оцінювання здійснюється кожного року по завершенні навчання шляхом онлайн-анкетування вчителя і учнів за спеціально розробленою анкетою, яка є складовою навчально-методичного забезпечення курсу.

Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори Хитра З.М., Романенко О.А. [16].

У МНП враховано основні здобутки початкової школи. Її зміст побудовано на основі загальнодидактичних принципів послідовності і наступності у навчанні, враховано компетентності, які учні мають набути протягом навчання в початковій школі. Реалізація наступності в навчанні досягається за рахунок узгодження змісту, очікуваних результатів, видів навчальної діяльності та організаційно-методичного забезпечення в початковій і основній ланках освіти.

Постійної уваги вчителя заслуговує співпраця з батьками, дорослими членами сім'ї або опікунами. МНП передбачена обов'язкова участь дорослих у виконанні таких видів робіт: «Відпрацювання навичок вимірювання температури тіла», «Складання переліку горючих (легкозаймистих і важкозаймистих), негорючих матеріалів, що розміщуються вдома або в закладі освіти», «Обстеження безпеки своєї оселі», «Виконання вправ для формування

правильної постави та гімнастики для очей», «Відпрацювання алгоритму дій при потраплянні до екстремальної /надзвичайно ситуації в побуті», «Моделювання ситуацій щодо переходу дороги», «Діагностика /визначення за допомогою анкет своїх потреб та інтересів», «Аналіз своїх витрат або витрат сім'ї (обов'язкових, необов'язкових та непередбачуваних)», «Розв'язання задач про доходи та витрати сімейного бюджету», «Складання рекомендацій для заощадження та економії своїх витрат або витрат сім'ї».

Модельна навчальна програма, орієнтовна навчальна програма до модельної навчальної програми, підручник «Здоров'я, безпека та добробут» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Хитра З. М., Романенко О. А.), зошит для практичних робіт та інші допоміжні матеріали, розміщені на сайті Українського освітянського видавничого центру «Оріон». (<https://www.orioncentr.com.ua/the-nus-5-9-forms>).

Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи(інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори: Шиян О., Волощенко О., Гриньова М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С.) [15].

Модельна програма курсу «Здоров'я, безпека та добробут» спрямована на реалізацію визначених у Державному стандарті вимог до обов'язкових результатів навчання учнів з соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі.

Наступність між циклами навчання на рівнях початкової та базової середньої освіти у МНП реалізується через відповідність очікуваних результатів вимогам Державного стандарту, врахування очікуваних результатів навчання, визначених у типових освітніх програмах початкової школи. Принципи та пріоритети, на яких ґрунтується МНП втілюють нові прогресивні концептуальні підходи, нові погляди на роль дитини і педагога в освітньому процесі, форми організації дитячої життєдіяльності, зокрема дитиноцентризм, комунікативно зорієнтоване навчання, діяльнісний підхід, принцип системності та наступності, людинознавче спрямування.

Зміст навчального матеріалу у МНП складається з двох частин: понятійного і діяльнісного. Види навчальної діяльності пропонуються для відпрацювання ключових життєвих умінь і навичок та мають рекомендаційний характер. Зміст програми інтегрованого курсу в 5 класі присвячено питанням добробуту, уміння вчитися, безпеки, здоров'я та підприємливості крізь призму особистого розвитку і структуровано за п'ятьма модулями:

Модуль 1. Добробут.

Модуль 2. Добробут і уміння вчитися.

Модуль 3. Добробут і особиста безпека.

Модуль 4. Добробут і особисте здоров'я.

Розділ 4.1. Фізичне здоров'я і фізичний розвиток.

Розділ 4.2. Емоційне здоров'я та етична поведінка.

Модуль 5. Добробут і підприємливість.

Для ефективного втілення програми перевага надається інтерактивним, дослідницьким, проєктним видам діяльності.

Реалізація МНП (авторів Шиян О.І. та ін.) здійснюється за допомогою різних навчальних матеріалів, а саме: підручників: «Здоров'я, безпека та добробут» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Шиян О. І., Волощенко О. В., Дяків В. Г., Козак О. П., Седоченко А. Б.), видавництво «Світич»; «Здоров'я, безпека та добробут» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Тагліна О. В.), видавництво «Ранок», навчальних посібників, а також індивідуального методичного забезпечення, в т.ч. й розробленого вчителем самостійно.

Модельна навчальна програма інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» для 5–6 класів (авторів Гущина Н. І., Василяшко І. П.) МНП побудована лінійно-концентрично. Зміст понять поступово розширюється і доповнюється. Питання, що розглядаються у 5 класі, будуть детальніше вивчатися у наступних класах. Концентричність реалізується через міжтематичну інтеграцію змісту та концентричне вивчення змістових ліній.

Такий підхід забезпечуватиме поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізацію, повторення, закріплення, що сприятиме формуванню комплексу ключових компетентностей [14].

Виходячи з наявних умов навчально-методичного, матеріально-технічного забезпечення та потреб здобувачів освіти, учитель самостійно визначає обсяг годин, відведених програмою на вивчення окремого розділу, у тому числі може змінювати порядок вивчення розділів, тем. Учитель може пропонувати власну тематику для обговорення, бесід, досліджень, проєктів, акцій, практичних і творчих завдань, зокрема й тих, що підлягають обов'язковому оцінюванню. Зміст програми бажано розкривати через навчальну-пізнавальну діяльність, через роботу з різними джерелами інформації, проєктно-дослідну діяльність.

Для реалізації МНП (авторів Гущина Н. І., Василяшко І. П.) розроблені підручники:

- «Здоров'я, безпека та добробут» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Гущина Н. І., Василяшко І. П., за редакцією Бойченко Т. Є.), видавництво Видавничий дім «Освіта»;

- «Здоров'я, безпека та добробут» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Здирок О. М., Синюк Л. Й., Фука М. М.), видавництво «Астон»;

- «Здоров'я, безпека та добробут» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Поліщук Н. М.), видавництво «Грамота».

З метою реалізації МНП та якісної організації освітнього процесу з урахуванням впровадження змішаного/дистанційного навчання та введення воєнного стану авторським колективом (Гущина Н.І., Василяшко І.П., за редакцією Бойченко Т.Є.) створено навчально-методичні ресурси:

- електронна версія підручника: https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/5klvidbyr/5kl_%D0%97%D0%91%D0%94_%D0%9E%D1

[%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0_%D0%93%D1%83%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0.pdf](#)

- календарне планування на 1 год. та 0,5 год навантаження на тиждень:

<http://yakistosviti.com.ua/uk/Zdorovia-dobrobut-bezpeka>

- цифровий додаток з медіатекою, корисними посиланнями, інтерактивними вправами, робочими аркушами для самостійної роботи учнів та учениць: <http://inform1.yakistosviti.com.ua/zdorovia-dobrobut-bezpeka/5-klas>

Для опанування педагогічними працівниками особливостей організації освітнього процесу за модульною навчальною програмою «Здоров'я, безпека та добробут». 5-6 класи (інтегрований курс)» авторів Гущина Н., Василяшко І. організовано навчальний курс від Інституту педагогіки НАПН України за програмою підвищення кваліфікації «Здоров'я, безпека та добробут» в НУШ: іноваційні підходи» (<https://undip.org.ua/listener/training-courses/metodykanavchannia-u-5-6-klasakh-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity/>)

«Етика», «Вчимося жити разом», «Культура добросусідства», «Духовність і мораль в житті людини і суспільства»

Предмети «Етика», «Культура добросусідства», «Духовність і мораль в житті людини і суспільства», «Вчимося жити разом» у 5 класі спрямовані на формування світогляду та розвиток компетентностей, задекларованих у Державному стандарті базової середньої освіти у соціальній і здоров'язбережувальній освітній галузі. Під час навчання важливо, щоб ці світоглядні предмети було спрямовано не лише на засвоєння інформації, а і на її осмислення, занурення у зміст, реалізацію на практиці і адаптацію до життя.

Мета таких курсів полягає у тому, щоб розкрити унікальність людини, сприяти самопізнанню і саморозумінню учнів. У 5 класі пропонується матеріал передбачає розуміння норм і правил поведінки, спілкування та співжиття в родині, школі, суспільстві, відповідальності за свої вчинки, розуміння людських чеснот.

Основною ідеєю модельних навчальних програм є поступальний рух дитини від особистісного виміру внутрішнього світу до гармонійної взаємодії з

іншими і взаємин у спільноті та суспільстві в цілому. У п'ятому класі передбачено розгляд важливих етичних категорій: особистість, мораль, гідність, честь тощо. Основну увагу зосереджено на зовнішніх проявах людської культури, як то вихованість, правила спілкування, керування емоціями тощо. Зміст також акцентовано на формуванні в учнів національних та загальнолюдських цінностей.

Уявлення про цінності, що засвоюють учні, має ґрунтуватися не лише на авторитеті вчителя чи авторів підручників. Учителеві не слід вчити учнів брати на віру певний погляд на життя. Варто допомогти школярам самостійно знайти основи для розбудови гармонійного щасливого і повноцінного життя. Етичні категорії і поняття мають обговорюватись на найбільш зрозумілих і близьких учням етичних прикладах українських реалій, ситуаціях життя найближчого оточення, зокрема й пропонованих у підручниках.

У навчанні особливого значення потрібно надавати розвитку вмінь учня/учениці робити моральний вибір, формулювати, пояснювати й обґрунтовувати власну позицію і поведінку та позицію інших людей. Тому всі важливі питання і поняття етики обов'язково мають обговорюватися у процесі вільної і відкритої інтерактивної комунікації за участі всіх учнів класу, які мають можливість порівнювати свою точку зору як з думкою учителя, так і однокласників та однокласниць.

Навчальні заняття з предметів «Етики», «Вчимося жити разом», «Культура добросусідства», «Духовність і мораль в житті людини і суспільства» можуть бути схожі на дослідницьку лабораторію, дискусійний клуб, де кожен/кожна учень/учениця має змогу індивідуально чи в групі дослідити ті чи інші проблеми, висловитися, поміркувати вголос, поділитися враженнями та власним досвідом. Варто якнайширше залучати життєвий досвід учнів, спонукаючи їх до активного спілкування з родиною, близькими та оточенням.

Один-два уроки у навчальному році можна проводити як родинні/шкільні свята, під час яких діти не просто демонструють власні досягнення в царині навчального матеріалу, а спілкуються зі своїми батьками/представниками

родини/близькими дорослими та представниками сімей однокласників і однокласниць, учителями, запрошеними особами. Це відкриває перспективу позаурочної діяльності учнів, наприклад у реалізації групових проєктів.

Викладати курси морального спрямування можуть вчителі/педагогічні працівники за умови проходження ними відповідної методичної підготовки.

1.4. Стан реалізації досліджуваної проблеми в практиці роботи закладів загальної середньої освіти

З метою з'ясування стану реалізації досліджуваної проблеми у шкільній практиці нами був проведений констатуючий експеримент, яким було охоплено 12 вчителів основ здоров'я Тернопільського району.

Метою анкетування вчителів було встановлення стану обізнаності вчителів з Державним стандартом загальної середньої освіти, особливостями реалізації соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі.

Анкета для вчителів:

Стаж роботи_____

Предмет_____

1. Оцініть рівень своєї готовності до викладання за новим Державним стандартом базової середньої школи в 5-7 класах.

Повністю готовий/-а

Середній рівень

Низький рівень

Зовсім не готовий/-а

2. Оцініть рівень своєї готовності розробляти власні освітні навчальні програми на основі модельних

Повністю готовий/-а

Середній рівень

Низький рівень

Зовсім не готовий/-а

3. Яку із модельних програм курсу «Здоров'я, безпека, добробут» для 5-6 класів Ви вважаєте найбільш вдалою?

Автори Хитра З. М., Романенко О. А.;

Автори Гущина Н.І., Василяшко І.П.;

Автори Шиян О. І., Волощенко О. В., Дяків В. Г., Козак О. П., Седоченко А. Б.;

Автори Воронцова Т.В., Пономаренко В.С., Лаврентьєва І.В., Хомич О.Л.;

Автори Василенко С.В., Коваль Я.Ю., Колотій Л.П.

4. Чи вистачає у Вас знань для викладання у 5-7 класах за новим Державним стандартом базової середньої освіти?

Так

Ні

5. Із яких питань Ви потребуєте допомоги?

Актуальні аспекти реалізації Концепції Нова українська школа на рівні базової середньої освіти

Особливості адаптаційного періоду учнів 5-7 класах

Організація освітнього процесу в умовах дистанційного навчання

Моделювання уроку в 5-7 класах

Практика формульовального оцінювання у 5-7 класах

Компетентнісний підхід до оцінювання

Використання на уроках цифрових технологій

Психологічна та мотиваційна підтримка учнів

Інше.

6. Чи пройшли Ви відповідну підготовку на курсах підвищення кваліфікації ?

Так

Ні

7. За якими формами відбувалося підвищення Вашої професійної кваліфікації?

на курсах ІППО,

у формі онлайн-курсів,

у формі вебінарів,

у формі самоосвіти,

у формі тренінгів, майстер-класів,

у формі методичних семінарів,

у формі конференцій.

8. Яку тематику професійного зростання Ви обирали упродовж останніх 5 років (можна обрати декілька варіантів відповідей або допишіть самостійно у полі "інше"):

використання інформаційно-комунікаційних технологій у світі,
методичні аспекти викладання предметів та курсів,
психологічні особливості роботи із здобувачами освіти,
форми організації освітнього процесу,
безпечне освітнє середовище,
законодавче забезпечення освітнього процесу,
організація інклюзивної форми навчання.

9. Яку підтримку педагоги надають здобувачам освіти у їхньому навчанні:

консультаційно-методичну, як в офлайн, так і онлайн режимі;
індивідуальне пояснення після уроків, розробляються різнорівневі вправи;
мотивують до навчання;
дають посилання на додаткову літературу, таблиці, схеми;
дозволяють перездати низьку поточну оцінку;
застосовую в процесі навчання сучасні форми та прийоми, робота з обдарованою молоддю;
пояснюють матеріал повторно;
тренінги, семінари;
професійну, моральну, психологічну.

Аналіз проведеного анкетування вчителів основ здоров'я та інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека, добробут» показав, що із 12 анкетованих вчителів лише 3 (25%) сказали, що повністю готові до роботи за нових Державним стандартом. 9 вчителів (75 %) зазначили у своїх анкетах, що мають середній рівень підготовки.

На питання щодо готовності розробляти власні навчальні програми на основі модельних лише 1 вчитель (8 %) відповів, що повністю готовий, 9 вчителів (75 %) вказали на середній рівень підготовки до цього виду діяльності

і лише 2 (17 %) анкетованих вчителів зазначили, що мають низький рівень підготовки. Ці вчителі мають стаж педагогічної роботи понад 30 років. Це свідчить про те, що вчителям із значним досвідом важче перебудовуватись і опановувати нові види діяльності.

П'ять із 12 анкетованих вчителів віддали перевагу модельній програмі для 5-6 класу авторів Шиян О. І., Волощенко О. В., Дяків В. Г., Козак О. П., Седоченко А. Б.; 4 - Воронцова Т.В., Пономаренко В.С., Лаврентьєва І.В.,

Хомич О.Л.; 2 - Гущина Н.І., Василяшко І.П.; 1 - Василенко С.В., Коваль Я.Ю., Колотій Л.П.

На питання «Із яких питань Ви потребуєте допомоги?» найбільше вчителів відповіли, що це питання компетентнісного підходу до оцінювання використання на уроках цифрових технологій, психологічного та мотиваційної підтримки учнів.

100 % анкетованих вчителів пройшли підвищення кваліфікації шляхом різноманітних форм неформальної освіти: тренінги, майстер класи, навчально-методичних семінарів, онлайн-курсів та вебінарів. 10 анкетованих вчителів (83 %) пройшли підвищення кваліфікації в ІППО.

У тематиці професійного зростання анкетовані вчителі працюють над проблемами використання інформаційно-комунікаційних технологій у світі, методичними аспектами викладання предметів та курсів, психологічних особливостей роботи із здобувачами освіти, організації інклюзивної форми навчання тощо.

Моніторинг ознайомлення вчителів базової школи з Державним стандартом:

1. Стаж роботи вчителів, охоплених дослідженням
2. Ставлення вчителів до впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти.

3. Джерела інформації щодо впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти.
4. Здійснення наступності між початковою та базовою освітою.
5. Ключові компетенції, формуванню яких сприяє новий Державний стандарт базової середньої освіти.
6. Ставлення педагогів до кількості годин, відведених на соціальну та здоров'язбережувальну освітню галузь
7. Ставлення до модельних програм курсу «Здоров'я, безпека та добробут»
8. Стан навчально- методичного забезпечення курсу «Здоров'я, безпека та добробут.
9. Готовність вчителів до впровадження інновацій НУШ в базовій ланці загальної середньої освіти.
10. Ставлення батьків до Державного стандарту базової середньої освіти.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

2.1. Особливості методики навчання шкільного курсу «Здоров'я, безпека, добробут»

Методика проведення уроків інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» у базовій ланці загальної середньої освіти має базуватися на засадах сучасної педагогіки партнерства, співпраці, співтворчості всіх учасників освітнього процесу (учнів, педагогів, сім'ї та громади), що передбачає використання особистісного діалогу як домінуючої форми навчального спілкування, спонукання до обміну думок, вражень, моделювання життєвих ситуацій; включає спеціально сконструйовані ситуації вибору, авансування успіху, самоаналізу, самооцінки та самопізнання [3].

Аналіз літературних джерел та спілкування з вчителями основ здоров'я та курсу ЗБД дають можливість зробити висновок, що головними принципами навчання курсу «Здоров'я, безпека, добробут» є:

- партнерство між учнями і вчителем, який є фасилітатором навчального процесу;
- навчання на ситуаціях, наближених до реального життя (важливих для безпеки, здоров'я, соціалізації та самореалізації учнів).
- інклюзивність – всі учні класу залучені до навчальної діяльності;
- врахування індивідуальних стилів сприйняття і стратегій навчання учнів: робота в групах, мозковий штурм, проекти, тематичні дослідження, рольові ігри тощо;
- Для реалізації особистісно зорієнтованого підходу до вивчення основ здоров'я доцільно використовувати навчальні тексти, відеофрагменти, які передбачають рефлексію – встановлення зворотнього зв'язку між зовнішнім світом і внутрішнім станом учня, спеціально дібраними завданнями (наприклад: Як ти поведишся в такій ситуації? Що тобі подобається або не подобається в

запропонованих порадах? тощо), що потребують осмислення дій, колективної комунікації, де кожен учень має змогу реалізувати власний потенціал.

- навчання на ситуаціях, наближених до реального життя (важливих для безпеки, здоров'я, соціалізації та самореалізації учнів).

Пріоритетними методами навчання курсу ЗБД є дослідницькі, творчі, проблемно-пошукові. Формами організації діяльності дітей є колективна, групова, індивідуальна. Використовувані методи мають забезпечувати досягнення основних цілей та очікуваних результатів шляхом використання компетентнісного, інтегрованого та діяльнісного підходів.

Основна увага педагога має бути спрямована на формування системи цінностей людини, моделей поведінки у різноманітних життєвих ситуаціях, які можна використовувати і закріплювати у своїй поведінці.

Надзвичайно важливим завдання вчителя є формування мотиваційних установок учнів, спонукати їх до активної роботи, роздумів, запитань. Для кращого розуміння змісту матеріалу доцільно використовувати різноманітні кейси для роботи на уроці: приклади про цікавих людей як з минулого так і сучасних; аналіз етнографічної спадщини українців валеологічного спрямування; аналізувати різні життєві ситуації, робити висновки, замислюватися над цікавими фактами, аналізувати думки відомих людей та формулювати свою думку. Також доцільно напрацьовувати конкретні практичні поради до дії, які учні можуть використовувати у своїй практичній діяльності.

На нашу думку, надзвичайно важливо враховувати особливості сприйняття сучасних дітей з їх кліповим мисленням, адаптували його до рівня їх сприйняття. З цією метою варто використовувати для сприймання інформації учнями різноманітні образувальні засоби, такі як таблиці, малюнки, слайди, фотоілюстрації, хмари слів, карикатури. Доцільним є також використання різноманітних схем, які дозволяють ефективно систематизувати, узагальнювати інформацію, розвивати логічне та аналітичне мислення. Також корисним є використання різноманітних матеріалів, які є близькими сучасним дітям:

відеоматеріали, мультфільми, притчі, вірші, ігри, жанри усної народної творчості тощо.

Ефективність уроку шкільного курсу «Здоров'я, безпека, добробут» залежить від:

- структури уроку, яка має передбачати різноманітні види діяльності, спрямовані на формування вмінь пояснювати, коментувати, аргументувати, пропонувати, порівнювати, створювати, наводити приклади, висловлювати свої думки, погляди, формувати ставлення; оптимальне поєднання індивідуальної, групової та колективної роботи;

- формування мотиваційних установок учнів шляхом використання відповідних завдань на початку кожного уроку;

- реалізації технології особистісно-орієнтованого навчання шляхом використання індивідуальних завдань, корекції очікуваних результатів для конкретних учнів, урахування їхнього зацікавлення, інтелектуальних здібностей та емоційного стану;

- використання технік формувального оцінювання, самооцінювання та взаємооцінювання учнів; основою оцінювання учнів на уроках є обов'язкові результати навчання, визначені Державним стандартом, передбачені модельними навчальними програмами очікувані результати їхньої навчальної діяльності або складники ключових компетентностей і наскрізних умінь, що мають формуватися (розвиватися) під час навчання, а саме: мінімальний обсяг знань, обов'язковий для засвоєння учнем/ученицею відповідно до його/її індивідуального розвитку та пізнавальних можливостей; основні уміння та навички, формування/розвиток яких передбачено рекомендованими програми; формування ціннісного ставлення учня/учениці до життєвих явищ і подій, що досліджуються.

- системне застосування технологій активного навчання, розвитку критичного мислення, дослідницької і проектної технологій та технології дидактичної гри;

- закріплення матеріалу шляхом використання завдань на розуміння, діяльність та взаємоді, узагальнення та систематизацію.

2.2. Різноманітність форм навчання в освітньому процесі з курсу «Здоров'я. безпека, добробут»

Зважаючи на те, що провідний принцип інтегрованого курсу – «навчання через дію». Щоб цього досягти на заняттях, необхідно:

- створити невимушену атмосферу спілкування, змінити роль учителя задля активізації самостійної діяльності здобувачів освіти;
- віддавати перевагу інтерактивним діяльнісним формам і методам навчання: дослідження, проєктування, моделювання, аналіз ситуацій, сюжетно-рольова гра, командна робота тощо;
- розвивати уміння працювати з інформацією (пошук, перевірка, аналіз, інтерпретація, переформатування, оцінювання, подання, зберігання тощо), зокрема на цифрових пристроях;
- використовувати навчання за технологією «проблемне навчання», «перевернутого класу», що передбачає самостійне опрацювання нового навчального матеріалу учнями і практичне його закріплення на заняттях;
- реалізовувати STEM-проєкти, які сприяють формуванню у здобувачів цілісного, системного світогляду та розвитку ключових компетентностей;
- проводити заняття на природі, вивчати правила та інструкції, використовуючи реальні об'єкти, артефакти, тренажери, симулятори тощо;
- сприяти розвитку творчості, ініціативності, підприємливості, відповідальності за власну справу та результат.

Для реалізації зазначених завдань можна успішно використовувати різноманітні типи уроків, як традиційні, так і нетрадиційні. Ефективною формою

навчання курсу «Здоров'я, безпека, добробут» є тренінги, на яких широко використовуються інтерактивні технології навчання.

Конспект уроку для учнів 6 класу з інтегрованого курсу за підручником «Здоров'я, безпека та добробут» (автори: Т. Воронцова, В. Пономаренко, І. Лаврентьєва, Олена Хомич, Н. Андрук)

Тема. Природа і технічний прогрес

Мета: навчальна – сприяти усвідомленню взаємозв'язку між природою і здоров'ям людини, з'ясувати як природні фактори (повітря, вода, сонце, ліси) впливають на фізичне та психічне здоров'я; розвиваюча – розвивати навички здорового способу життя, використовуючи природні ресурси для підтримання фізичної активності та харчування, розвивати екологічну грамотність; виховна - сприяти розумінню важливості охорони природи і дбайливого використання її ресурсів.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань

Форми та методи роботи: бесіда, вправи «Ланцюжок», «Міні-інтерв'ю», дослідження, робота в групах, робота з підручником.

Обладнання: ілюстрації

Хід уроку

I. Організаційний етап

Вправа «Міні –інтерв'ю»

- Яким був попередній урок?/Цікавим.../
- Якою була перерва?/Веселою.../
- З яким настроєм ви прийшли на урок?/Гарним.../
- Яка зараз повинна бути атмосфера на уроці, щоб ви могли засвоїти нову тему?/Робоча/

Отже, давайте створимо таку робочу атмосферу.

II. Актуалізація опорних знань

Неможливо уявити існування людини поза природним середовищем. Адже це — повітря, яким дихаємо; вода, яку п'ємо; земля, яка нас годує, на якій зводимо житло і яка дає все інше для життя.

Проблемне питання:

- Яке значення має повітря для живих організмів (людей, тварин, рослин)?
- Яку роль відіграє вода в житті людини, тварин, рослин?

III. Мотивація навчальної діяльності

Чи знаєте ви, що без води людина може прожити лише кілька днів, а без їжі — кілька тижнів? А скільки можна прожити без повітря?

Дослідження

За допомогою годинника із секундною стрілкою виміряйте час, на який можете затримати дихання. Скільки витримуєте: 30 секунд, 1 хвилину чи, як досвідчений пірнальник, 2-3 або навіть 4 хвилини? Та в будь-якому разі без повітря ви не витримаєте і 5 хвилин.

Отож, наше життя і здоров'я тісно взаємопов'язане із природнім середовищем.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Природне середовище і безпека

Деякі природні чинники можуть негативно впливати на життя і здоров'я людини.

Завдання: записати в зошит природні чинники, які негативно впливають на життя і здоров'я людини.

Робота з підручником: розгляньте мал. 20 с.40, назвіть небезпеку природного середовища (пожежі, ураження електричним струмом, небезпеки на дорогах і транспорті, хімічні опіки та отруєння, аварії на промислових підприємствах) та її наслідки для людини, тварин та рослин.

2. Розвиток технологій

Для людей завжди недостатньо того, що дає природа. В усі часи люди намагалися зробити своє життя зручнішим, комфортнішим, створюючи своє техногенне середовище. Наприклад, було винайдено багато приладів, які допомагають рятувати життя людей, — біопринтер, рентгенапарат, штучні органи, досконалі протези та ін.

Бесіда:

- Які винаходи людства, що покращили наше життя, ви знаєте? Якими найчастіше користуєтеся?

- Як ці винаходи змінили наше життя?

- Чи є негативний вплив цих винаходів на наше життя? Якщо так, то який? Майже всі досягнення людства мають зворотний бік.

Робота з підручником: розгляньте мал. 22 та опрацювавши матеріал, доповніть небезпеки, пов'язані з цими досягненнями.

3.Добробут наступних поколінь

Наша Земля не має достатньо ресурсів, щоб переробити та знешкодити всі відходи життєдіяльності людства внаслідок технічного прогресу. Тому люди самі мають дбати про зменшення кількості відходів та їх переробку. Для цього будують сміттепереробні та сміттєспалювальні заводи, здійснюють прибирання місцевості, річок.

Ви також можете подбати про зменшення кількості сміття. Для цього пригадайте правило 3R: reduce — зменшити, reuse — повторно використовувати, recycle — переробляти.

V. Узагальнення та систематизація знань

Робота в групах

1 група : переваги технічного прогресу;

2 група : недоліки технічного прогресу;

3 група: як зменшити негативний вплив технічного прогресу на природу.

По завершенню роботи групи презентують свої роботи.

Вправа «Ланцюжок»

Кожен учень називає яким чином можна зменшити кількість сміття на планеті (відповіді не мають повторюватися)

VI. Підсумок уроку. Рефлексія

Вправа «Світлофор»

Кожен учень має картки трьох кольорів світлофора. Картка зеленого кольору означає розуміння, жовтого - неповне розуміння, червоного - нерозуміння матеріалу. Після сигналу учитель з'ясовує: що зрозуміли?

VII. Домашнє завдання. Знати теоретичний матеріал §7, підготуйте повідомлення про одне з досягнень технічного прогресу, яке рятує життя та здоров'я людей.

Урок-тренінг для учнів 5 класу за матеріалами курсу «Здоров'я, безпека та добробут»

Тема: Безпека на зупинках громадського транспорту.

Мета :

Ознайомити учнів з правилами безпечної поведінки на зупинках та правила посадки в громадський транспорт. Навчити аналізувати дорожню ситуацію, враховуючи чинник зменшення зони оглядності. сприяти виробленню навичок дотримання правил поведінки пасажирів під час очікування транспортного засобу; дати уявлення про етикет пасажирів; сприяти формуванню навичок безпечного користування громадським транспортом, уникати небезпек, які можуть загрожувати пасажирів у переповненому транспорті;

Результати навчання:

Наприкінці заняття учні повинні:

- розпізнавати дорожні знаки, якими позначають зупинки громадського транспорту ;
- пояснювати інформацію, яку надають дорожні знаки;
- пояснювати, до чого може призвести порушення правил поведінки на зупинці
- називати відстань на яку потрібно відійти, якщо переходимо дорогу на зупинці.
- демонструвати вміння правильно переходити дорогу.

Обладнання і матеріали

аркуші паперу, маркери; ножиці, скотч, клей.

Що підготувати заздалегідь

Плакат «Очікування», підготувати фігурки бінго за кількістю учасників, дорожні знаки, якими позначають зупинки, макет клавіатури мобільного телефону.

Хід тренінгу.

I. Вступна частина.

1. Привітання.

Я рада із вами сьогодні вітатись.

Ви швидко до школи зуміли дістатись.

Ніхто не спізнився, то ж настрій чудовий.

Ну що ж , пасажир, ваш транспорт готовий.

До знань і досягнень нових відїжджаєм

Увага, поїхали, ми починаєм!

2. Повторення правил роботи в групі.

3.Зворотній зв'язок. Вправа «Дешифрувальник».

Як звучала тема минулого тренінгу?

Під час тренінгу ми з вами ознайомилися з новими термінами. Для того, щоб перевірити, настільки ви їх засвоїли, виконаємо вправу «Дешифрувальник». Ви отримали панелі мобільного телефону з шифром, який допоможе вам розгадати зашифровані слова.

Завдання : за 2хвилини вам потрібно розшифрувати ці слова.

3,5,1,5,2,4. - дорога

8,6,7,5,9,6,3. - пішохід

0,1,5,0,3,4,1. - тротуар

8,5,1,5,9,6,3. - перехід

8,5,1,5,9,1,5,1,0,2. - перехрестя

4,5,8,1,4 - зебра

1,7,6,0,9,5,0,5,1. - світлофор

7,5,3,6,3.- водій

8,4,1,4,5,1,1. – пасажир

Давайте перевіримо, чи правильно ви розшифрували завдання.

4. Оголошення теми і завдань тренінгу.

5. Вправа Очікування.

(На плакаті автобус. Дітям роздала фігурки дітей)

Ви отримали фігурки дітей. Напишіть на них свої очікування від тренінгу.

Якщо ваші очікування справдяться, ви зможете сісти в наш гарний шкільний автобус і продовжити подорож по країні дорожнього руху.

4. Вправа «Відгадай вид транспорту».

1. Транспорт цей живе у місці

Він по рейкам швидко їздить.

Проводи з металу має

З струму сили набирає.

Що за транспорт відгадай,

Звуть його усі.... (трамвай)

2. Що за транспорт містом суне?

Має він колеса з гуми,

За дроти вчепились роги,

Зверху їм видніш дорогу. (тролейбус)

3. Він щодня до школи возить,

Він бензин для їжі просить.

І великий і зручний,

Вірний транспорт наш шкільний. (автобус)

4. І в ночі і в день без втоми

Під землею мчать вагони.

Транспорт – людям на добро,

Називається ... (метро).

5. На дорозі всім нам звичний

Цей автобус невеличкий.

На зупинках ждуть усі

Транспорт з назвою таксі.

У свята зручне і в будні

Для усіх таксі(маршрутне)

Яку загальну назву ми можемо дати вищеназваним видам транспорту?

Як називають людей, які користуються транспортом?

4.Вправа Знайомство.

Поміняйтеся місцями ті, хто їздив на метро.

Поміняйтеся місцями ті, хто їздив на тролейбусі

Поміняйтеся місцями ті, хто їздив на трамваї

Поміняйтеся місцями ті, хто їздив на шкільному автобусі

Поміняйтеся місцями ті, хто їздив на маршрутному таксі.

II. Основна частина.

1. Історична довідка.

А почнемо ми з вами з історії.

18 березня 1662 року в Парижі почав курсувати перший громадський транспорт — карета на вісім місць. Ідею подав філософ і науковець Блез Паскаль. Нововведення одержало назву омнібус, що з латини перекладається «для всіх». Омнібус був призначений «для осіб, які не мають можливості користуватися паланкіном чи каретою». Та ледь не одразу міська влада заборонила проїзд в омнібусах людям низького походження. Транспорт, який був розрахований саме на таких клієнтів, невдовзі занепав. Удруге омнібуси як громадський транспорт з'явилися у Франції за 160 років.

3.Інформаційне повідомлення.

Сучасний громадський транспорт — це мережа пасажирського транспорту, яка обслуговує населення. Наші експерти підготували невеличку довідку про основні види громадського транспорту.

(Інформація експертів).

Автобус.

Автобуси є провідним громадським транспортом у сільській місцевості, невеликих містах і селищах, а також важливою часткою транспортної мережі великих міст. Автобусні зупинки дешеві в обслуговуванні. На міжміських маршрутах використовують автобуси підвищеної комфортності.

Трамвай.

Трамвай — наземний рейковий вид міського громадського транспорту. У минулому існували кінні трамваї (конки), канатні, дизельні, пневматичні, парові й бензомоторні трамваї. Сучасний трамвай працює від підвісної контактної електричної мережі, однак існують також трамваї із живленням від третьої рейки, а також акумуляторні трамваї. Трамвай одночасно може тягнути один або два вагони.

Трамваї виникли в першій половині XIX століття, електричні — наприкінці XIX століття. Після розквіту, що припав на період між двома світовими війнами, стався занепад трамваїв, однак із кінця XX століття в західних країнах знову зростає популярність трамваїв, як екологічно чистого виду транспорту.

Тролейбус.

Тролейбус — безрейковий механічний транспортний засіб з електричним приводом, що одержує електричний струм через дровову контактну мережу за допомогою штангового струмоприймача. Тролейбус поєднує в собі переваги трамвая та автобуса. Тролейбуси використовуються переважно в містах, проте існують також і міжміські тролейбуси.

Метро.

Метрополітен є електрифікованою підземною пасажирською міською залізницею. Поза центрами міст метрополітени часто мають транспортні розв'язки на поверхні землі.

Як транспортний засіб метро використовують електропотяги на рейках. Метрополітен має значну швидкість й перевізну спроможність. Він здатен транспортувати велику кількість людей на відносно невеликі відстані.

Першою мережею метрополітену був Лондонський метрополітен, відкритий у 1863 році. Сьогодні 160 міст світу мають мережі метрополітену. В Україні метро є в трьох містах. У 1960 році почав діяти Київський метрополітен, у 1975-му — Харківський, у 1995-му — Дніпропетровський.

4. Слово вчителя.

Зупинка громадського транспорту — це спеціально відведене місце для посадки і висадки пасажирів. Зазвичай зупинки позначаються спеціальним дорожнім знаком або фарбою на дорожньому покритті.

Пропоную переглянути відео від тітоньки Сови.

<https://www.youtube.com/watch?v=Z97acBsJwlg>.

Запитання для обговорення:

Що означають жовті лінії на дорозі?

Де потрібно чекати транспорт?

5. Практичне завдання.

Завдання в парах.

Визначте для кожного дорожнього знаку назву зупинки, вид транспорту і номер маршруту.

Індивідуальне завдання.

Перейдіть за QR – кодом і завантажте бланки. Пригадайте знаки та підпишіть у бланках, що вони означають.

6.Мозковий штурм. «Небезпеки на зупинці.»

На зупинках громадського транспорту зазвичай багато людей. А тому зупинка – це місце підвищеної небезпеки.

- Які небезпеки можуть виникнути на зупинках громадського транспорту?

(Травмування під час посадки чи висадки із транспорту, небезпека випадково потрапити під колеса транспорту, що наближається до зупинки, або хтось може випадково штовхнути вас під колеса, на станції метрополітену небезпечно стояти близько до краю платформи, оскільки можна впасти на контактну колію або отримати травму елементами конструкції вагона (наприклад, бічним дзеркалом заднього виду, небезпека при переході дороги на зупинці громадського транспорту після висадки.)

7. Робота з таблицею.

Ви отримали листочки з переліком дій людей на зупинці. Розташуйте їх у нашій таблиці «Дозволено. Недозволено.»

Стояти на відстані трьох великих кроків від дороги.

Стояти близько до дороги, особливо взимку.

Чекати, коли транспорт остаточно зупиниться.

Підходити до автобуса, коли він ще рухається.

Чекати, коли всі пасажери вийдуть із транспорту.

Перекривати вихід пасажирам.

Можна дописати свої варіанти.

- До чого можуть привести порушення цих правил?

8. Робота з підручником. (стр. 57.)

Знайомий багатьом людям з дитинства вислів «обходь автобус ззаду, а трамвай — спереду» у сучасному місті стає небезпечним. (Обговорення ситуацій на малюнках стр. 57)

9. Крос – тест.

Цей крос-тест навчить вас безпечної поведінки на зупинках. На окремому аркуші паперу позначай свій маршрут.

1. Ти підійшов до зупинки, де зібралося чимало людей. Чекатимеш автобус ближче до краю тротуару (3) чи подалі від нього (4)?

2. Ти вийшов з автобуса і поспішаєш до школи, що на протилежному боці дороги. Обійдеш автобус спереду (5), ззаду (6) чи дочекаєшся, поки він поїде (7)?

3. Цього краще не робити, адже під натиском нетерплячих пасажирів є ризик потрапити під колеса. Особливо це небезпечно взимку, коли дороги слизькі. Автобус на зупинці може занести, і він зачепить пасажира, який стоїть надто близько до дороги (1).

4. Правильно! Особливо небезпечно чекати транспорт, зійшовши з тротуару на дорогу (2).

5. Обходячи автобус спереду, ти наражаєшся одразу на дві небезпеки. Перша — водій автобуса може не помітити тебе і рушити з місця. Це найчастіше трапляється саме з дітьми через те, що вони невисокі на зріст. Друга небезпека — ти сам можеш не помітити транспорт, який обганяє автобус, і потрапити під колеса. Тому, якщо необхідно обійти автобус спереду, відступи від нього п'ять

великих кроків, щоб водій міг добре бачити тебе. Перш ніж вийти з-за автобуса, зупинись і уважно подивись ліворуч і праворуч (2).

6. Обходячи автобус ззаду, можна не помітити транспорту, який рухається зустрічною смугою. Це особливо небезпечно на вузьких двосмугових дорогах. Лише у крайньому разі обходь автобус ззаду, але перш ніж вийти з-за транспорту, уважно подивись праворуч і ліворуч (2).

7. Правильно. Краще взагалі не виходити на дорогу, коли її огляд обмежений. Навіть якщо запізнюєшся, слід зачекати, коли транспорт поїде, або перейти дорогу в безпечному місці (8).

8. Фініш. Ти переміг, якщо рухався правильним маршрутом.

Запам'ятай!

1. Переходити дорогу на зупинці небезпечно.

2. Якщо необхідно обійти автобус спереду, відступи від нього п'ять великих кроків. Перш ніж вийти з-за автобуса, зупинись і уважно подивись ліворуч

і праворуч

3. Якщо необхідно обійти автобус ззаду, то, перш ніж вийти з-за транспорту, зупинись і уважно подивись праворуч і ліворуч

10. Обговорення ситуації «Перехід дороги з трамвайними коліями».

Дівчинка після уроків поспішала до музичної школи. Добиратися потрібно було трамваєм, але зупинка трамвая знаходилася на проїжджій частині.. Як би ви перейшли таку дорогу.

Зазвичай пасажири сідають у транспорт і виходять із нього на тротуар. Та є ще один вид зупинок, де посадку і висадку здійснюють на проїзну частину. Це зупинки, на яких трамвайні колії прокладено посеред дороги. За правилами дорожнього руху водії автомобілів мають зупинитись і пропустити пасажирів, що вийшли з трамвая або йдуть до нього (мал. 12). Але це правило діє лише тоді, коли трамвай зупинився і відчинилися двері. Тож не поспішайте перебігати дорогу перед автомобілями — трамвай зупиниться, і лише тоді зможете перейти дорогу й увійти у відчинені двері. Перш ніж рушити до трамвая або від нього,

перевірте, чи всі автомобілі зупинились, адже й серед водіїв трапляються порушники.

III. Заключна частина.

1 Вправа Очікування .

Повертаємося до наших очікувань. Перечитайте їх. Якщо вони справдилися, ви можете сміливо сідати у наш автобус. Ті, хто не можуть сісти сьогодні до автобуса, не засмучуйтеся. Після виконання домашнього завдання, я впевнена, ваші очікування справдяться.

2. Домашнє завдання.

1. Переглянути поради тітоньки Сиви

<https://www.youtube.com/watch?v=HX6-MN44Lkk>

2. Складання пам'ятки про правила безпечної поведінки на зупинці.

3. Вправа Прощання.

«Хай сьогодні нам щастить, хай нам завтра пощастить, хай завжди усім щастить.»

ВИСНОВКИ

Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь спрямована на формування ключових компетентностей за переліком ЄС: особиста, соціальна та навчальна компетентність (здатність справлятися з невизначеністю та складністю; учитися вчитися; підтримувати фізичне та емоційне благополуччя; співпереживати та конструктивно вирішувати конфлікти); підприємницька компетентність (уміння планувати; навички творчості; критичне мислення; вирішення проблем; ініціативність; наполегливість та вміння співпрацювати).

Аналіз проведеного анкетування вчителів основ здоров'я та інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека, добробут» показав, що із 12 анкетованих вчителів лише 3 (25%) сказали, що повністю готові до роботи за нових Державним стандартом. 9 вчителів (75 %) зазначили у своїх анкетах, що мають середній рівень підготовки. На питання щодо готовності розробляти власні навчальні програми на основі модельних лише 1 вчитель (8 %) відповів, що повністю готовий, 9 вчителів (75 %) вказали на середній рівень підготовки до цього виду діяльності і лише 2 (17 %) анкетованих вчителі зазначили, що мають низький рівень підготовки. Ці вчителі мають стаж педагогічної роботи понад 30 років. Це свідчить про те, що вчителям із значним досвідом важче перебудовуватись і опановувати нові види діяльності. П'ять із 12 анкетованих вчителів віддали перевагу модельній програмі для 5-6 класу авторів Шиян О. І., Волощенко О. В., Дяків В. Г., Козак О. П., Седоченко А. Б.; 4 - Воронцова Т.В., Пономаренко В.С., Лаврентьєва І.В., Хомич О.Л.; 2 - Гущина Н.І., Василяшко І.П.; 1 - Василенко С.В., Коваль Я.Ю., Колотій Л.П.

Реалізація соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти вимагає змін освітнього процесу, спрямованого на формування учнями ключових компетентностей, зокрема:

- Використання інтерактивних методів і прийомів навчання (робота у групах; мозковий штурм; акваріум; рольові ігри; аналіз історій і ситуацій), які сприяють формуванню внутрішньої мотивації учнів до навчання, вмінь осмислювати інформацію, висловлювати власну думку, спонукають учнів до

саморозвитку, активізують пізнавальну діяльність учнів, позитивно впливають на якість освітнього процесу.

- Використання сучасних форм навчання (тренінг – форма групової роботи, що забезпечує активну участь і творчу взаємодію учасників між собою і з учителем, а учитель відіграє роль фасилітатора);
- Використання інноваційних технологій навчання, зокрема технологій розвитку критичного мислення, оскільки розвиток критичного мислення в учнів є одним з наскрізних завдань реформи «Нова українська школа» (складання сенканів, «кубування», «асоціативний куш», читання з позначками, метод «Прес», «Дерево рішень», «Кошик ідей», «Кубик Блума», інтелект-карти);
- Формувального оцінювання результатів навчання учнів, яке окрім рівневого або бального може здійснюватися у формі самооцінювання, взаємооцінювання учнів, оцінювання вчителем із використанням окремих інструментів (карток, шкал, щоденника спостереження вчителя, портфоліо результатів навчальної діяльності учнів тощо)
- Реалізації здоров'язбережувальних освітніх технологій у закладах загальної середньої освіти з метою збереження фізичного та психічного здоров'я здобувачів освіти (фізкультхвилинки, руханки, гімнастика для очей, кольоротерапія, релаксаційні паузи, фітотерапія, ароматерапія, енергізатори, арт-техніки, дихальна, пальчикова гімнастики, ігрова терапія, казкотерапія та ін.);
- Мінімізації негативного впливу на здоров'я школярів інформаційно-комунікативних технологій, тривале використання яких пов'язане із дистанційним навчанням;

Соціальна і здоров'язбережна освітня галузь є надзвичайно важливою для набуття людиною здатності планувати і реалізовувати у своєму житті сприятливі для здоров'я і безпеки способи життєдіяльності. Аналіз досвіду реалізації НУШ у початковій школі та адаптаційний цикл реалізації освітньої галузі у 5-9 класах

дозволить вдосконалити підходи щодо використання дидактичних складових освітнього процесу на рівні базової середньої освіти.

Нами здійснено порівняльний аналіз п'яти модельних програм з інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека, добробут», розроблено конспект уроку для 6 класу на тему: «Природа і технічний прогрес» та тренінгу для 5 класу на тему: «Безпека на зупинках громадського транспорту».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О.Є., Поліщук Н.М. Підготовка вчителя до розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2016. 248 с.
2. Березюк О. В., Воронцова Т. В., Єресько О. В., Пономаренко В. С., Скорбун І. А. Організація профілактичної роботи у навчальних закладах: посібник для адміністраторів системи освіти. Київ: «Здоров'я через освіту», 2014. 128 с.
3. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та інші. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: формування соціальної і здоров'язбережувальної компетентностей у 5–6 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу»: Київ : Видавництво «Алатон», 2022. 232 с.
4. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. Захисти себе від ВІЛ. Тренінги життєвих навичок : методичний посібник для педагога-тренера. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан», 2012. 208 с.
5. Грицай Ю. О. Використання здоров'язберігаючих технологій в навчальній діяльності школярів: навчальний посібник. Миколаїв: МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2012. 181 с.
6. Державний стандарт базової середньої освіти. Електронний ресурс. URL: <http://surl.li/abjvt> Дата звернення: 03.07.2022.
7. Дмитренко К.А., Коновалова М.В., Семиволос О.П., Бекетова С.В. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності: метод. посіб. Харків: ВГ «Основа», 2018. 119 с.
8. Локаєва Г.В. Можливості використання музикотерапії в загальноосвітніх закладах. *Мистецтво та освіта*. 2016. № 4. С. 7-11.
9. Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі / 5 класах закладів загальної середньої освіти за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації

концепції «Нова українська школа». Електронний ресурс. URL: <http://surl.li/ckerk>. Дата звернення: 03.07.2022.

10. Методика навчання соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі: методичні рекомендації до вивчення дисципліни (Частина 2) для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання, спеціальності 013 «Початкова освіта» /укладач Л.М.Фенчак – Мукачево: МДУ, 2023. 24 с.

11. Методичні рекомендації і приклади реалізації НУШ у 5-6 класах на основі досвіду освітян столиці: природнича, математична, інформатична, технологічна, соціальна і здоров'язбережувальна галузі: [Навчальнометодичний посібник]. [кол. авт.: І. Воротникова, В. Заплатинський, Л. Рак, І. Філоненко, С. Воробей, О. Хоменко, В. Косик, М. Рудич, Н. Речич, О. Олексюк, Я. Якунін, М. Шопіна, З. Ворона, Н. Ткач]: за заг. ред. І.П. Воротникової. Київ: ФОП Ямчинський О.В., 2022. 188 с.

12. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 7-9 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори: Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Андрук Н. В., Лаврентьєва І. В., Хомич О. Л.). Електронний ресурс. Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1P2MDR-> Дата звернення 30.06.2023 р.

13. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 7–9 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори: Василенко С. В., Колотій Л. П.). Електронний ресурс. Режим доступу URL: https://drive.google.com/file/d/1oPL53_jpWGv2_h3NAGeJIQRy30zvD4_W/view. Дата звернення 01.11.2023 р.

14. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 7-9 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Гущина Н. І., Василяшко І. П.). Електронний ресурс. Режим доступу. URL: <https://drive.google.com/file/d/1vM-DQ3s9swWMMuFLXJf4XELFMupyWRWf/view>. Дата звернення 30.10.2023 р.

15. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 7-9 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Шиян О. І., Дяків В. Г., Седоченко А. Б., Страшко С. В.). Електронний ресурс. Режим доступу. URL:

<https://drive.google.com/file/d/1tctFO0BaIuykduQD7TZBiWiRzNxO2jnv/view> .

Дата звернення 16.09.2023 р.

16. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори: Хитра З.М., Романенко О.А.). Електронний ресурс. URL:

<https://drive.google.com/file/d/1cEdKJe6wcWAFs-3lsFBXXJYCcFDPAzhg/view>

Дата звернення 15.04.2023 р.

17. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори Василенко С.В., Коваль Я.Ю., Колотій Л.П.) Електронний ресур. URL:

https://drive.google.com/file/d/1MZUNFq2p2SXB5TP_nLE8HeB86bj1n5s8/view

Дата звернення 16.05.2023 р.

18. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори: Воронцова Т.В., Пономаренко В.С., Лаврентьєва І.В., Хомич О.Л.). Електронний ресурс. URL:

<https://drive.google.com/file/d/1mqsfWrSW1WW1qFNQqeq3xAXkearNQBHF/view>

Дата звернення 01.06.2023 р.

19. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори: Шиян О., Волощенко О., Гриньова М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С.). Електронний ресурс. URL:

https://drive.google.com/file/d/17MwEgus-Ahsa_nbw9OaDIoZrM7wYHGZS/view

Дата звернення 19.09.2023 р.

20. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти(автори:

Гущина Н.І., Василяшко І.П.). Електронний ресурс. URL: <https://drive.google.com/file/d/1sfs87ZCcZWTJOu63QznSvAX1LqS26aVv/view>
Дата звернення 16.10.2023 р.

21. Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі : схвалено Указом Президента України від 25 травня 2020 року № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Tex> Дата звернення 10.07.2023 р.

22. Нова українська школа у базовій середній освіті: впевнені кроки Запорізької області: науково-методичний посібник / відп. ред. Т.Є. Гура ; КЗ «ЗОППО» ЗОР. Запоріжжя : ЗОППО, 2022. 303 с.

23. Нова українська школа: poradnyk dlya vchytelya / за заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk_dlya-vchytelya.pdf Дата звернення 11.09.2023 р.

24. Омельченко Л. П., Омельченко О. В. Здоров'ятворча педагогіка: посібник. Харків: Видав.«Основа», 2008.

25. Півненко, Ю., Прус, С. Сучасний інструментарій вчителя основ здоров'я: компетентнісно орієнтовані завдання : навч.-метод. посібник. Запоріжжя : СТАТУС, 2021. 116 с.

26. Погорєлова Л. В. Особливості викладання основ здоров'я в умовах модернізації сучасної освіти. Миколаїв : ОПППО, 2016. 60 с.

27. Презлята Г. Здоровий спосіб життя: ідеї, пошуки, досвід: монографія. Івано-Франківськ: НАІР, 2013. 484 с.

28. Сливка Л. Здоров'язбережувальна педагогіка: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: видавець Кушнір Г.М., 2016. 200 с.

29. Соціальні детермінанти здоров'я і благополуччя підлітків. Дослідження «Поведінка дітей шкільного віку у випадку охорони здоров'я»: міжнародний звіт за результатами обстеження 2009-2010 рр. / Під ред. С. Currie та ін. Копенгаген: Європейське регіональне бюро ВООЗ, 2012. 253 с.

30. Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь: 5-6 класи (адаптаційний цикл) нової української школи : методичний посібник для вчителів закладів загальної середньої освіти, / уклад. М.В. Кісільова; за ред. І.В. Удовиченко. Суми : НВВ КЗ СОІППО, 2022. 82 с.

31. Федій О.А. Підготовка педагогів до використання засобів естетотерапії: теорія і практика: монографія. Полтава: ПНПУ імені В.Г.Короленка, 2009. 404 с.

32. National Health Education Standards: achieving excellence [Electronic resource]. Available at: https://sparkpe.org/wp-content/uploads/NHES_CD.pdf.
<http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/19/116> Дата звернення 10.10.2023 р.

Анотація

Герман О.М. Методика реалізації соціальної та здоров'язбережувальної галузі в основній школі. /Герман Ольга Михайлівна; ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, хім.- біол. ф-т, кафедра загальної біології та методики навчання природничих дисциплін; наук. кер. Барна Л.С. – Тернопіль, 2023. – 75 с.

У магістерській роботі проаналізовано існуючі підходи до реалізації соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі Державного стандарту базової середньої освіти.

Вивчено стан реалізації досліджуваної проблеми в шкільній практиці, зокрема, стан готовності вчителів основ здоров'я та інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека, добробут» до роботи за новим Державним стандартом, до створення власних навчальних програм на основі модельних. Здійснено порівняльний аналіз п'яти модельних програм з курсу «Здоров'я, безпека, добробут» для 5-6 класів.

Автором магістерської роботи виявлено особливості методики навчання інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека, добробут», розроблено конспект уроку для 6 класу та тренінгу для 5 класу.

Ключові слова: здоров'я, безпека, добробут, освітній процес, основи здоров'я, урок, тренінг, Державний стандарт, нова українська школа.

Summary

Herman O. M. Methodology for the implementation of social and health-saving educational field in secondary school: Master's research paper / Herman Olha Mykhailivna; Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Faculty of Chemistry and Biology, Department of General Biology and Methodology of Teaching Natural Sciences; research advisor Barna L.S. - Ternopil, 2023. - 75 p.

In the master's thesis the existing approaches to the implementation of social and health-saving educational field of the State Standard of Basic Secondary Education have been analysed.

The state of implementation of the investigated problem in school practice has been studied, in particular, the readiness state of the Basics of Health and the integrated course "Health, Safety, Well-being" teachers to work according to the New State Standard, to create their own educational programs based on model ones. A comparative analysis of five model programs from the course "Health, Safety, Well-being" for forms 5-6 has been carried out.

The author of the master's thesis has revealed the peculiarities of the teaching methodology of the integrated course "Health, Safety, Well-being", and has developed the lesson plan-summary for form 6 and the training for form 6.

Keywords: health, safety, well-being, educational process, basics of health, lesson, training, State Standard, New Ukrainian School.